Rok VI. Nr. 8.

DZIENNIK URZĘDOWY

Wydziału Oświecenia Publicznego

Województwa Śląskiego

KATOWICE. 31. sierpnia 1929.

Pozycja TREŚĆ: Strona

Tłoczono w Drukarni Śląskiego Urzędu Wojewódzkiego.

Rozporządzenia i okólniki.

Poz. 119.

Rozporządzenie
Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego
z dnia 15. czerwca 1929 r.
w sprawie kwalifikacyj zawodowych do nauczania w szkołach powszechnych specjalnych.

Na podstawie art. 14 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 6 marca 1928 r. o kwalifikacjach zawodowych nauczycieli szkół powszechnych (Dz. U. R. P. Nr. 28, poz. 258) zarządzam co następuje:

§ 1. Osoby, nauczające w szkołach powszechnych specjalnych, t. j. przeznaczonych dla dzieci głuchoniemych, ociemniałych i psychicznie anormalnych (upośledzonych umysłowo lub moralnie) dzielą się na nauczycieli i instruktorów.

§ 2. Kwalifikacje zawodowe do nauczania w publicznych i prywatnych szkołach powszechnych specjalnych posiada nauczyciel, który oprócz kwalifikacyj zawodowych do nauczania w publicznych i prywatnych szkołach powszechnych, określonych w art. 1 i 3 rozporzadzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 6 marca 1928 r. (Dz. U. R. P. Nr. 28, poz. 258), uzyskał dyplom Państwowego Instytutu Pedagogiki Specjalnej w Warszawie.

§ 3. Nadto kwalifikacje zawodowe do nauczania w publicznych i prywatnych szkołach powszechnych specjalnych śpiewu i muzyki, rysunków, robót ręcznych, gospodarstwa domowego, ćwiczeń cielesnych, języka obcego, względnie innego przedmiotu oznaczonego przez Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego mogą uzyskać osoby, które posiadają kwalifikacje przewidziane w ustępie drugim art. 1 lub w art. 3 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 6 marca 1928 r. (Dz. U. R. P. Nr. 28, poz. 258) po stwierdzeniu, że uczyły w szkołach specjalnych co najmniej dwa lata z ogólną oceną nie niższą, niż zadowalającą.

Przyznawanie kwalifikacyj w tych przypadkach zastrzeżone jest Ministrowi Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego.

§ 4. Kwalifikacje zawodowe do nauczania w publicznych i prywatnych szkołach powszechnych specjalnych nauki rzemiosł i wykonywania takich rodzajów pracy, które wymagają zdobycia niezbędnych wiadomości teoretycznych oraz nabycia biegłości i wprawy, jak również specjalnych przedmiotów zawodowych wraz z ćwiczeniami, zaliczonych przez Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publcznego do tej kategorji przedmiotów, posiada osoba, mająca kwalifikacje wymienione w art. 18—25 roz-

porządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 7 marca 1928 r. o kwalifikacjach zawodowych do nauczania w szkołach zawodowych (Dz. U. R. P. Nr. 29, poz. 271).

§ 5. Kwalifikacje instruktorskie do nauczania zawodu w publicznych i prywatnych szkołach powszechnych specjalnych posiada osoba, mająca kwalifikacje wymienione w art. 26—28 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 7 marca 1928 r. o kwalifikacjach zawodowych do nauczania w szkołach zawodowych (Dz. U. R. P. Nr. 29, poz. 271).

§ 6. Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego może w wyjątkowych wypadkach przyznać kwalifikacje zawodowe do nauczania w publicznych i prywatnych szkołach powszechnych specjalnych osobom, posiadającym inne niż wymienione w §§ 2—5 przygotowanie do zawodu, jeżeli pracowały co najmniej dwa lata w szkołach specjalnych, a praca ta została uznana za wybitną.

§ 7. Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego może w wyjątkowych wypadkach zezwalać na zatrudnienie osób nieposiadających kwalifikacyj zawodowych do nauczania w publicznych i prywatnych szkołach powszechnych specjalnych, jednakże nie dłużej, niż do końca trzeciego roku szkolnego od daty zatrudnienia danej osoby.

§ 8. Kwalifikacje zawodowe do nauczania i kwalifikacje instruktorskie określone niniejszem rozporządzeniem są zarazem kwalifikacjami zawodowemi, wymaganemi do ustalenia w państwowej służbie nauczycielskiej w myśl art. 8 i 146 ustawy z dnia 1. lipca 1926 r. o stosunkach służbowych nauczycieli, której tekst jednolity ogłoszony został w załączniku do rozporządzenia Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego i Ministra Rolnictwa z dnia 3 lutego 1928 r. (Dz. U. R. P. Nr. 47, poz. 462).

Przepisy przejściowe.

§ 9. Za posiadających kwalifikacje zawodowe do nauczania w publicznych i prywatnych szkołach powszechnych specjalnych oraz do ustalenia uważa się nauczycieli, którzy do dnia wejścia w życie niniejszego rozporządzenia uzyskali:

a) dyplom b. Państwowego Instytutu Fonetycznego im. Jana Siestrzyńskiego w Warszawie, albo
b) świadectwo z ukończenia b. Państwowego Seminarjum Pedagogiki Specjalnej w Warszawie, albo
c) świadectwo z ukończenia w 1921 r. b. Państwowego Kursu Seminaryjnego w Warszawie dla nauczycieli szkół specjalnych, albo
d) dyplom uzyskany po złożeniu egzaminu państwowego dla nauczycieli głuchoniemych według regulaminu zatwierdzo-

nego przez Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, albo

e) świadectwo z egzaminów złożonych w Państwowym Kursie dla nauczycieli dzieci małozdolnych i z wadami charakteru, odbytym w Warszawie w 1919/20 roku szkolnego, albo

f) świadectwo z egzaminu na nauczyciela w zakładach dla głuchoniemych, uzyskane według regulaminu egzaminów dla nauczycieli i nauczycielek zakładów dla głuchoniemych, wydanego przez Pruskiego Ministra Spraw Duchownych i Oświaty dnia 20 grudnia 1911 r. (Z. Bl. d. U. V. Nr. 220), lub świadectwo z egzaminu na przełożonego zakładu dla głuchoniemych na podstawie takiegoż regulaminu z dnia 20 grudnia 1911 r. (Z. Bl. d. U. V. Nr. 224), albo

g) świadectwo z egzaminu na nauczyciela zakładu dla ociemniałych uzyskane według regulaminu egzaminów dla nauczycieli zakładów dla ociemniałych, wydanego przez Pruskiego Ministra Spraw Duchownych i Oświaty dnia 12 maja 1912 r. (Z. Bl. d. U. V. Nr. 477), lub świadectwo z egzaminu na przełożonego zakładu dla ociemniałych na podstawie takiegoż regulaminu z dnia 12 maja 1912 r. (Z. Bl. d. U. V. Nr. 481), albo

h) świadectwo z egzaminu na nauczyciela szkół pomocniczych (Hilfsschulen), uzyskane według regulaminu wydanego przez Pruskiego Ministra Spraw Duchownych i Oświaty dnia 1. października 1913 r. (Z. Zb. d. U. V. Nr. 799), albo

i) świadectwo egzaminów kwalifikacyjnych dla nauczycieli dzieci ciemnych, głuchoniemych, umysłowo upośledzonych i zaniedbanych, uzyskane na mocy art. 5 przepisów, dotyczących egzaminów kwalifikacyjnych dla nauczycieli szkół ludowych pospolitych i wydziałowych w Galicji, wydanych na podstawie galicyjskiej ustawy krajowej z dnia 12 lipca 1907 r. (austr. Dz. U. kraj. Nr. 101), lub na mocy art. V-go Przepisów Ministra Wyznań i Oświaty w Wiedniu z dnia 31 lipca 1886 r. Nr. 6033 (Dziennik Rozporządzeń Ministerjalnych z 1886 r. Nr. 52), albo

k) świadectwo nauczycielskie, zawierające także kwalifikacje do udzielania nauki głuchoniemym i ociemniałym na podstawie praktyki i egzaminu w Instytucie Głuchoniemych i Ociemniałych w Warszawie.

§ 10. Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

Warszawa, dnia 15 czerwca 1929 r. (Dz. U. R. P. Nr. 49, poz. 405).

Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego:

(—) **Sł. Czerwiński,**

120.

Zarządzenie
Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego
z dnia 30 czerwca 1929 r.
w sprawie organizacji państwowych seminarjów ochroniarskich.
(Statut organizacji państwowych seminarjów ochroniarskich).

Na podstawie art. 1 i 10 ustawy z dnia 4 czerwca 1920 r. o tymczasowym ustroju władz szkolnych (Dz. Urz. Rz. P. Nr. 50, poz. 304) zarządzam co następuje:

I. Organizacja.

§ 1. Celem państwowych seminarjów ochroniarskich jest kształcenie zawodowe kandydatek na wychowawczynie w ochronkach.

§ 2. Państwowe seminarja ochroniarskie podlegają właściwemu kuratorowi Okręgu Szkolnego.

§ 3. Nauka w państwowych seminarjach ochroniarskich trwa 3 lata.

§ 4. Państwowe seminarjum ochroniarskie posiada z reguły dwuoddziałową ochronkę dla ćwiczeń praktycznych uczennic seminarjum.

§ 5. Państwowe seminarjum ochroniarskie posiada z reguły boisko, przeznaczone do zabaw i gier ruchowych uczennic seminarjum i dzieci z ochronki oraz ogród dla celów wychowawczych.

§ 6. Liczba uczennic na poszczególnych kursach państwowego seminarjum ochroniarskiego nie może przekraczać 40.

§ 7. Kierownictwo państwowego seminarjum ochroniarskiego sprawuje przełożona przy współudziale Rady Pedagogicznej.

§ 8. W skład Rady Pedagogicznej wchodzą, oprócz przełożonej seminarjum, wszyscy nauczyciele poszczególnych przedmiotów, lekarz szkolny, a także wychowawczynie pracujące w ochronce.

§ 9. Przełożoną i nauczycielami państwowych seminarjów ochroniarskich będą mianowane osoby, posiadające kwalifikacje nauczycielskie, przewidziane dla nauczycieli szkół średnich ogólnokształcących i seminarjów nauczycielskich.

Mianowanie przełożonej i nauczycieli odbywa się w trybie przepisanym dla nauczycieli seminarjów nauczycielskich.

II. Uczennice.

§ 10. Od uczennic, wstępujących na kurs I państwowego seminarjum ochroniarskiego, wymaga się ukończenia 14 a nieprzekroczenia 18 lat życia w danym roku kalendarzowym; przyjmowa-

nie kandydatek starszych jest dopuszczalne tylko za zezwoleniem Kuratorjum na wniosek Rady Pedagogicznej.

Szczegółowe przepisy przyjmowania uczennic do państwowego seminarjum ochroniarskiego ustali osobny regulamin.

III. Program i organizacja nauki.

§ 11. W zakres programu nauki w państwowych seminarjach ochroniarskich wchodzą następujące przedmioty: religja, język polski, nauka o Polsce, arytmetyka z geometrją, przyrodoznawstwo, przedmioty pedagogiczne, ćwiczenia cielesne, śpiew, rysunki i roboty ręczne.

Za zezwoleniem kuratora Okręgu Szkolnego mogą być wprowadzone przedmioty nadobowiązkowe.

Liczbę godzin, przeznaczonych na naukę poszczególnych przedmiotów oraz ogólny zakres programu nauki w państwowych seminarjach ochroniarskich ustali Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego oddzielnem zarządzeniem.

§ 12. W ochronce dla ćwiczeń praktycznych uczennice seminarjum ochroniarskiego obowiązuje program zajęć przepisany dla ochronek przez Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego.

§ 13. Wyboru podręczników do nauki w państwowym seminarjum ochroniarskiem dokonywa Rada Pedagogiczna z pośród podręczników, dozwolonych przez Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego.

§ 14. Rok szkolny w państwowem seminarjum ochroniarskiem dzieli się na okresy, obowiązujące w państwowych seminarjach nauczycielskich.

W sprawie przerw i feryj świątecznych państwowe seminarja ochroniarskie podlegają przepisom, ustanowionym dla szkół średnich ogólnokształcących i seminarjów nauczycielskich.

IV. O egzaminie końcowym.

§ 15. Po ukończeniu nauki w państwowem seminarjum ochroniarskiem zdaje kandydatka egzamin końcowy.

Egzaminy dla eksternistek obejmują zakres programu, obowiązującego w państwowych seminarjach ochroniarskich.

Szczegółowy sposób przeprowadzania tych egzaminów ustali oddzielny regulamin.

V. Przepisy przejściowe.

§ 16. Od 1 września 1929 r. państwowe seminarja ochroniarskie dwuletnie przekształcą się na trzyletnie zgodnie z postanowieniem niniejszego zarządzenia (§ 3).

§ 17. Od 1 września 1929 r. kursy wstępne istniejące przy państwowych seminarjach ochroniarskich uznaje się, zgodnie z postanowieniem niniejszego zarządzenia, za kursy I, dotychczasowe kursy I i II za II i III.

§ 18. Zarządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem 1 września 1929 r. i znosi poprzednie zarządzenie w tym przedmiocie.

Warszawa, dnia 30 czerwca 1929 r. (Nr. II. 14165/29).

Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego
(—) **Sł. Czerwiński,**

121.

Zarządzenie

Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego

z dnia 1 lipca 1929 r.

w sprawie planu godzin szkolnych w państwowych seminarjach ochroniarskich.

Na podstawie art. 1 Ustawy o tymczasowym ustroju władz szkolnych z dnia 4 czerwca 1920 r. (Dz. U. R. P. z r. 1920 Nr. 50, poz. 304) ustanawiam w państwowych seminarjach ochroniarskich poniższy tygodniowy plan godzin szkolnych:

PRZEDMIOTY	KURSY			
	I	II	III	Razem
1. Religja	2	2	2	6
2. Język polski	6	5	4	15
3. Nauka o Polsce	2	2	2	6
4. Arytmetyka z geometrją	3	2	—	5
5. Przyrodoznawstwo	4	5	3	12
6. Ćwiczenia cielesne	4	4	5	13
7. Śpiew	3	2	2	7
8. Przedmioty pedagogiczne	—	6	13	19
9. Rysunki	4	2	1*	13
10. Roboty ręczne	4	2	1	13
Ogółem	32	32	32	96

Plan powyższy wchodzi w życie z dniem 1 września 1929 r. na kursie I (dotychczasowy wstępny) i II (dotychczasowy I), na kursie III zaś (obecny II) z dniem 1 września 1930 r. W roku szkol-

*) Przedmioty opatrzone gwiazdką nauczane są tylko przez jedno **półrocze.**

nym 1929/30 na kursie III (dotychczasowym II) zostaje bez zmiany plan godzin szkolnych, obowiązujący w roku 1928/29.

Warszawa, dnia 1. lipca 1929 r. (Nr. II 14164/29).

Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego:
(—) **Sł. Czerwiński,**

122.

Okólnik

Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego

do Kuratorjów Okręgów Szkolnych, Śląskiego Urzędu Wojewódzkiego, Liceum Krzemienieckiego, Inspektoratów Szkolnych oraz Dyrekcyj, Kierownictw i Nauczycielstwa szkół powszechnych i szkół średnich ogólnokształcących

w sprawie zmian w materjale nauczania w siedmioklasowych publicznych szkołach powszechnych i gimnazjach państwowych w roku szkolnym 1929/30.

Zgodnie z zapowiedzią, zawartą w okólniku z dnia 23. stycznia r. b. Nr. II-2255/29 (Dziennik Urzędowy Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego Nr. 2 (209), poz. 19), wydaję obecnie instrukcję, dotyczącą zmian w materjale nauczania w siedmioklasowych publicznych szkołach powszechnych i gimnazjach państwowych w roku szkolnym 1929/30.

Warszawa, dnia 13 lipca 1929 r. (Nr. II-19240/29).

Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego
(—) **Sł. Czerwiński,**

Załącznik do okólnika Nr. II-19240/29.

INSTRUKCJA

dotycząca zmian w materjale nauczania w siedmioklasowych publicznych szkołach powszechnych i gimnazjach państwowych w roku szkolnym 1929)30.

I. SIEDMIOKLASOWA SZKOŁA POWSZECHNA I GIMNAZJUM NIŻSZE.

A. Siedmioklasowa szkoła powszechna.

1. Język polski.

Oddziały II, III i IV. Przeznaczenie w każdym z tych oddziałów po jednej godzinie tygodniowo na naukę pisma nie stwarza dla nauczyciela nowego zadania, lecz jest tylko bardziej szczegółowem i wyraźnem uregulowaniem sprawy wyrabiania, rozwijania

i utrwalania należytej techniki pisania. Można przytem, a nawet lepiej, zamiast jednej godziny tygodniowo poświęcać na ten cel dwa razy po pół godziny szkolnej. Wyodrębnienie pewnej części czasu na ćwiczenia kaligraficzne nie zwalnia bynajmniej nauczycieli od obowiązku roztaczania również poza tym czasem bacznej kontroli nad czytelnością i estetyką pisma uczniów.

Rozporządzanie większą, niż dawniej, liczbą godzin w oddziale IV nie może pociągać za sobą w żadnym razie powiększenia ani też podniesienia stopnia trudności materjału gramatycznego, należy natomiast wzmocnić pracę nad ćwiczeniami ortograficznemi.

Oddział VII. Ilość lektury należy wydatnie ograniczyć. W szczególności pominąć utwory Paska, Karpińskiego, Brodzińskie, Kraszewskiego, nie uwzględniać Korzeniowskiego, Słowackiego „Lilliy Wenedy", Zaleskiego. Wprowadzić zwięzłe, systematyczne powtórzenie zasadniczych wiadomości z gramatyki, w szczególności składni zdania pojedyńczego rozwiniętego i zdania złożonego. Położyć nacisk na ortografję, na uwzględnienie w wypracowaniach tematów praktycznych, jak: list, autobiografja, podania do władz i t. p.

2. Język nowożytny obcy.

Oddział V. Materjał gramatyczny, przeznaczony według programu dotychczasowego dla oddziału V, należy rozłożyć w taki sposób, aby go opanować stopniowo w ciągu 2 lat w oddziale V (przy 5 godzinach tygodniowo) i VI (przy 3 godzinach tygodniowo). W tych warunkach należy dochodzić do formułowania prawideł gramatycznych powolnej i na tle większej liczby przykładów i ćwiczeń, zwiększyć ilość ćwiczeń w mówieniu, ograniczyć liczbę słów, zdobywanych przez uczniów na jednej lekcji, ale mocniej je utrwalać.

Oddział VI. Zwolnić tempo przyswajania pojęć gramatycznych i uwzględniać w omawianym roku szkolnym zdania poboczne oraz odpowiednie spójniki i zaimki względnie jedynie praktycznie, okolicznościowo, w zakresie najkonieczniejszym przy rozmowie lub lekturze.

3. Geografja.

Oddział III. Pominąć plan szkoły, plan sytuacyjny wsi lub miasta, zapoznanie się z gminą jako jednostką terytorjalną, z powiatem.

4. Nauka o Polsce współczesnej.

Oddział VII. Działy I i II programu ulegają skróceniu i otrzymują brzmienie następujące:

„I. Położenie Polski bezwzględne i względne — w stosunku do innych państw. Granice Polski. Obszar Polsk. w porównaniu

z innemi państwami Europy. Ukształtowanie powierzchni i podział na krainy fizyczne. Klimat. Rzeki, jeziora, kanały. Bogactwa mineralne. Główne rodzaje gleb. Świat roślinny i zwierzęcy. Mieszkańcy. Gęstość zaludnienia. Podział administracyjny kraju.

II. Wytwórczość, komunikacja i handel w Polsce.

A. Rolnictwo, sadownictwo, ogrodnictwo. Leśnictwo. Górnictwo.

B. Przemysł domowy. Rzemiosła. Przykłady z najbliższej okolicy.

C. Przemysł fabryczny. Najważniejsze środowiska przemysłu fabrycznego w Polsce.

D. Komunikacja. Drogi najbliższej okolicy i ich związek z innemi. Komunikacja lądowa i rzeczna. Komunikacja morska. Najważniejsze linje kolejowe.

E. Handel. Główne środowiska handlu u nas.

F. Emigracja. Polacy poza granicami Polski i ważniejsze skupienia polskie na obczyźnie".

Przy zapoznawaniu się z wytwórczością nie należy bynajmniej zmierzać do wyczerpania wszystkich jej możliwych rodzajów, ale poprzestać: a) na opracowaniu zjawisk najwybitniejszych i mających największe znaczenie w ogólnej gospodarce kraju, z uwzględnieniem porównań z innemi krajami cywilizowanemi; b) na bliższem omówieniu i zbadaniu tych gatunków wytwórczości, które odgrywają wydatniejszą rolę w najbliższej okolicy, z zastosowaniem się również nad mniejszem lub większem ich znaczeniem w ogólnym dorobku. Przy rozważaniu zarówno wytwórczości, jak komunikacji i wymiany produktów, należy wiązać należycie znaczenie ważniejszych punktów i środowisk z ich położeniem geograficznem, dbać o rozumienie i stosowanie map, wykresów, rozkładów, a ograniczyć jak najbardziej materjał pamięciowy.

Opracowanie działu III dostosować należy do zmniejszenia liczby godzin w sposób następujący:

W szkole wiejskiej omówić należy szczegółowiej tylko gminę wiejską, w szkole miejskiej — tylko miejską.

Z ustępu, dotyczącego samorządu powiatowego, skreślić: „Przedsiębiorstwa samorządowe, podnoszące dobrobyt i kulturę powiatu. Przykłady i wzory urządzeń najlepszych", jako punkty osobne, i poprzestać jedynie na takich wzmiankach z tego zakresu, które okażą się niezbędnemi do skonkretyzowania i zobrazowania punktu: „Zakres spraw, należących do samorządu powiatowego".

Dalej ulega skreśleniu punkt „Zadanie samorządu i rola każdego obywatela", jako wyodrębnione zagadnienie ogólne, gdyż wystarczy omówienie tej sprawy przy zapoznawaniu się z każdym z rozważanych rodzajów samorządu z osobna.

Z ustępu, zaczynającego się od słów: „Jedność wewnętrzna państwa“, opuścić należy: „Urzędy. Sieć administracyjna“. Wystarczy krótka wzmianka o roli wojewodów i starostów, związana z odwołaniem się do poznanego już poprzednio podziału administracyjnego kraju.

Przy omawianiu działalności sądów nie można się wdawać w szczegóły, np. bliższe określanie roli różnych instancyj i t. p.

Rozpatrzenie organizacji szkolnictwa winno mieć cel ściśle praktyczny: poinformowanie młodzieży o możliwych drogach dalszego kształcenia się.

Skreślić ustęp:

„Troska państwa o wyżywienie obywateli. Działalność gospodarcza państwa“.

Sprawie opieki Państwa nad obywatelami polskimi zagranicą poświęcić należy jedynie krótką wzmiankę o znaczeniu praktycznem.

Co się tyczy zrzeszeń społecznych, wystarczą wiadomości o ważniejszych zrzeszeniach, **działających na najbliższym obszarze,** i zużytkowanie tych przykładów do uświadomienia wagi samodzielnej twórczości społecznej, nie należy zaś dążyć do żadnej wyczerpującej i szczegółowej klasyfikacji oraz przeglądu możliwych spółek i stowarzyszeń. Wobec tego obecna redakcja odpowiedniego ustępu programu nie obowiązuje.

Wreszcie opuścić należy sześć ustępów końcowych programu (od słów „Bogactwo mowy polskiej“).

5. Nauka o przyrodzie.

Oddział III. Pominąć punkty 7—10, 17, 21—24, dwa ostatnie zdania p. 36, pp. 37—40 programu szczegółowego.

Oddział IV. Pominąć pp. 10—13; pp. 14—18 zastąpić powtórzeniem i uzupełnieniem wiadomości z zakresu przyrody martwej z kursu oddz. III (pp. 7—10, 17, 18, częściowo 19, 21—24). Dalej pominąć punkty 21, 23—28, poza tem wskazane poniżej punkty programu ulegają skróceniu i otrzymują brzmienie następujące:

„20. Rośliny wiosenne: złoć, pierwiosnek, zawilec, sasanka, jaskier, rzeżucha; podobieństwo i różnice ich kwiatów“.

„30. Kilka pospolitych roślin polnych i łąkowych, np. tasznik, jaskółcze ziele, powój, pięciornik, dzwonki“.

„31. Zaznajomienie się z pospolitemi owadami, np. pszczołą, mrówką, muchą, grabarzem, pasikonikiem, jakimś motylem, np. bielinkiem, bez kolejnego układania w rzędy“.

„33. Uzupełnienie i odnawianie zbiorów szkolnych“.
Zaniechać należy porządkowania zbiorów według grup systematycznych, jak należało czynić zgodnie z pp. 20, 31 i 33 w ich dawnej redakcji.

Oddział V. Pominąć pp. 2—7, a natomiast powtórzyć pp. 10 do 13 programu oddziału IV, rozwinąć szerzej p. 8 programu oddziału V. Pp. 9—18 w ich dotychczasowej redakcji zastąpić powtórzeniem i uzupełnieniem pp. 14—17 programu oddziału IV oraz wiadomościami o zwierzętach egzotycznych, najbardziej charakterystycznych dla typowych krajobrazów biogeograficznych, według planu następującego:

1. **pustynia:** wielbłąd, struś, lew;
2. **lasy pierwotne podzwrotnikowe:** orangutang, tygrys, słoń, papugi, węże jadowite i dusiciele;
3. **Bałtyk:** flondra, mewa, chełbja modra (meduza);
4. **morza ciepłe:** rekin, mątwy, kraby, korale;
5. **tundra:** renifer;
6. **morza polarne:** biały niedźwiedź, foka; wieloryby, pingwiny.

Uwzględnić grupowanie niektórych poznanych zwierząt w rodziny, rodzin w rząd.

Wprowadzić punkt 18 programu oddziału IV, opuszczony w ubiegłym roku szkolnym.

Dalej pominąć punkty 21, 25—28. Punkt 33 zmienić na „33. Klasyfikacja roślin nasiennych i ich najważniejsze rodziny“, p. 34 na „34. Porządkowanie zielników według poznanych grup systematycznych“.

Oddział VI. Rozpocząć, jak w poprzednich latach, kurs fizyki i chemji, przytem przenieść do oddziału VII część chemji, obejmującą conajmniej działy D (węgiel) i E (gleba), oraz magnetyzm i elektryczność.

Oddział VII. Korzystając z 3 godzin w ciągu omawianego roku szkolnego, skończyć kurs fizyki i chemji łącznie z magnetyzmem i elektrycznością, przeniesionemi z oddziału VI.

Przy nauce fizyki i chemji należy zawsze dbać bardziej o możliwie samodzielne zdobywanie, dobre rozumienie i opanowanie wiadomości, niż o ich ilość — przykład programu szczegółowego nie posiada znaczenia wiążącego, nie jest również wyłączone, jeżeli warunki będą do tego zmuszały, pomijanie niektórych drobniejszych szczegółów z „Programu ogólnego“.

Na naukę higjeny przeznacza się jedną godzinę tygodniowo w ciągu całego roku szkolnego. Ponieważ w ten sposób ilość czasu, w porównaniu z dawniejszym wymiarem, jest dwa razy zmniejszona, należy poczynić duże skróty przedewszystkiem w zakresie teoretycznych wiadomości z dziedziny anatomji i fizjologji, wogóle zaś nadać kursowi charakter jak najbardziej poglądowy i praktyczny.

Należy tedy nie opracowywać punktów 1, 2, 4, 7, 10, a także 13, 14, 15 dotychczasowego programu, jako osobnych całości, i uwzględniać tylko tyle z tematów, objętych temi punktami, ile koniecznie potrzeba w odpowiedniej chwili do wyjaśnienia i najpo-

pularniejszego uzasadnienia wskazań praktycznych, zawartych w innych punktach.

6. Rachunki z geometrją.

Oddział I. Należy pominąć dział F programu rachunków i odpowiedni dział „Miar i wag“ (czytanie całkowitych godzin na zegarze, cyfry rzymskie do XII).

Oddział II. Skreślić punkt C. 3 programu rachunków: „Doliczanie i odliczanie kompleksów...“ Pominąć dział F programu rachunków: „Ćwierć“ i t. d., podział odcinka na 4 części równe, stosowanie ¼ jednostki miary, oraz wiadomości o kątach, pozostawiając jednak pojęcie kąta prostego.

Oddział III. W programie geometrji zostawić „Trójkąt“; dalej „pole trójkąta. Pomiar pól figur prostokreśnych“ zmienić na: „Opracowanie pola kwadratu i prostokąta“; następnie: „mierzenie powierzchni...“ — bez zmiany.

Pominąć „Kątomierz“ i „Stopień“.

Punkt D. 2. a) programu rachunków: „Odliczanie kompleksami jak w Oddz. II (C. 3)“ zmienić na: „Dzielenie przez 10, 5, 2, 4, 8, 3, 6, 9, 7“.

W dziale E po tytule „Działania na ułamkach“ dopisać: „z mianownikami 2, 4, 3, 6, 12“.

Pominąć punkt E. 3: „Część części, połowa połowy i t. p.“.

Pominąć końcowy punkt programu geometrji: „Objętość i powierzchnia prostopadłościanów i graniastosłupów o wielobocznej podstawie“.

Oddział IV. Zmiany w programie rachunków:

W tytule działu A dopisać: „oraz rozszerzenie zakresu liczb do 10 000“.

W dziale C po słowach: „Rozszerzenie zakresu liczb poza liczby czterocyfrowe“ dopisać: „i ugruntowanie metod działań piśmiennych na liczbach w rozszerzonym zakresie“.

Punkt D. 3 otrzymuje redakcję: „Uwielokratnianie (mnożnik całkowity)“. Punkt D. 4 otrzymuje redakcję: „Dzielenie na równe części (dzielnik całkowity)““.

Dział E ulega zmianie na:

„E. 1. Wprowadzenia pojęcia procentu; obliczanie procentów danej liczby całkowitej.

2. Ćwiczenia i zadania różne (powtórzenie wiadomości o ułamkach zwyczajnych“).

Przy powtórzeniu wiadomości o ułamkach zwyczajnych należy unikać mianowników zbyt dużych lub w praktyce mało spotykanych, a utrwalić i pogłębić znajomość ułamków najczęściej

używanych, przytem należy wydatnie stosować i w tym zakresie rachunek **pamięciowy.**

Oddział V. W programie rachunków do punktu A. 3: „Powtórzenie działań na ułamkach zwyczajnych w zakresie, określonym przez programy poprzednich oddziałów“ dopisać „oraz systematyczne opracowanie czterech działań na ułamkach“.

Cały dział B (Liczby ogólne) — pominąć.

W programie geometrji pominąć dwa końcowe działy, mianowicie: G. i H.

Oddział VI. Usunąć z programu rachunków punkt B. 2: „Diagramy cen biletów kolejowych i t. p., gdzie zależność dwu zmiennych wyraża się przez wzór prosty (interpolacja i ekstrapolacja)“.

W punkcie B. 3 poprawić zapis wzorów:

$$y = k.x, \quad y = \frac{k}{x}, \quad \text{oraz } y = ax + b \text{ (zamiast } x = k + y).$$

Cały dział C programu rachunków (Liczby względne) — usunąć.

Z programu geometrji usunąć działy D, E, z działu F „Kąty bryłowe (suma kątów płaskich)“.

W dziale H programu geometrji: „Pomiar pól, powierzchni, objętości“ dopisać: „z uwzględnieniem skali“.

Oddział VII. W dziale B programu rachunków tytuł otrzymuje redakcję: „Najprostsze równania stopnia pierwszego o dwu niewiadomych“.

Działy C (Diagramy funkcji $x = y^2$) i D (Równania stopnia 2-go) programu rachunków — usunąć.

Z geometrji według programu „A“ usunąć punkt A. 1. b), mianowicie „na planie przerysowanym w skali odmiennej niż oryginał“.

W programie geometrji „B“ usunąć dział C: „Przekroje brył“ i t. d., natomiast na końcu działu E: „Model techniczny (szafa, stół i t. p.) w trzech rzutach“ — dopisać: „Użycie przekrojów dla podania szczegółów“.

Usunąć końcowy dział F z programu B geometrji.

Dołączyć do programu B dział C programu A.

7. Roboty ręczne.

Oddział V. **Chłopcy.** Wobec zmniejszenia się do połowy liczby godzin zmniejszy się z konieczności liczba wykonanych robót i obniży się stopień ich trudności, osiągany z końcem roku szkolnego.

Dziewczęta. Obie godziny należy poświęcić na roboty kobiece według dotychczasowego programu.

Dodatek do działu I A.

Uwaga w sprawie uwzględnienia wskazanych zmian w szkołach powszechnych niżej zorganizowanych w r. szk. 1929/30.

Przy stosowaniu w roku szkoln. 1929/30 programu dla szkoły siedmioklasowej zgodnie z zasadami, ustalonemi w tym zakresie, i w ustalonych granicach, w szkołach niżej zorganizowanych, należy brać ten program w postaci, zmienionej według niniejszej instrukcji. Ze względu na niezmienioną dotychczas liczbę godzin w szkołach trzy-, cztero-, pięcio- i sześcioklasowych nie obowiązuje jednak wskazane przesunięcie materjału z fizyki i chemji z oddziału VI do VII. W celu uniknięcia nieporozumień zaznacza się również, że w oddziale III szkół trzy- i czteroklasowych polecony dotychczas sposób redukcji materjału z nauki o przyrodzie *) należy zastąpić sposobem, wskazanym obecnie w ustępie pierwszym punktu I A 5 dla szkół siedmioklasowych, łącznie w miarę potrzeby z dalszemi skrótami, polegającemi na pomijaniu szczegółów mniej ważnych,, oraz że w oddziale IV tych szkół ustalić należy takie same redukcje, jak w szkole siedmioklasowej (p. I A 5, część dotycząca oddziału IV).

Oddziały III, IV i V szkoły dwuklasowej oraz III i IV szkoły jednoklasowej mają się uczyć nauki o przyrodzie, a oddział V szkoły dwuklasowej również rachunków z geometrją — według programów dotychczasowych dla tych szkół.

B. Gimnazjum niższe.

1. Język polski.

Klasa III. Ze względu na przejściowe zmniejszenie liczby godzin w tym roku szkolnym o jedną należy zmniejszyć ilość lektury oraz ćwiczeń stylistyczno-logicznych, w szczególności zaś pominąć rozważania o rozróżnieniu mowy mówionej i pisanej, o języku literackim, oraz pierwsze wiadomości o rytmie i wierszu.

2. Język nowożytny obcy.

Klasa I. Materjał gramatyczny, przeznaczony według programu dotychczasowego dla klasy II, należy rozłożyć w taki sposób, aby go opanować stopniowo w ciągu 2 lat w klasie I (przy 5 godzinach tygodniowo) i klasie II (przy 3 godzinach tygodniowo). W tych warunkach należy dochodzić do formułowania prawideł gramatycznych powolniej i na tle większej liczby przykładów i ćwiczeń, zwiększyć ilość ćwiczeń w mówieniu, zmniejszyć liczbę słów, zdobywanych na jednej lekcji, ale mocniej je utrwalać.

Klasa II. Należy doprowadzić do końca opracowanie materjału gramatycznego, przenaczonego według programu dotychczasowego dla klasy II, z zastosowaniem takich samych uwag meto-

---

*) Str. 78 i 79 wydania programu z roku 1928.

dycznych, jak powyżej. Poza tem w razie, gdyby nauczyciel odczuwał brak materjału do lektury, można go zaczerpnąć z podręcznika dla klasy III, z warunkiem wyboru ustępów, dostosowanych do wskazanego poziomu wiedzy gramatycznej i wogóle przygotowania językowego młodzieży.

3. Historja.

Klasa I. Należy przejść z odpowiedniemi pominięciami i skrótami w porównaniu z dawniejszym sposobem wypełniania ram programowych szereg obrazów dziejowych do Stefana Batorego (włącznie). Aby to uskutecznić przy zastosowaniu podanego przykładu rozwinięcia programu, należy usunąć z kursu klasy I punkty: 13, 26, 28, 33, z kursu klasy II punkty: 3, 4, 7, 8, 11, 13, 16, połączyć w jedną lekcję w kursie klasy I punkty 2 i 3, tak samo 6 i 7, 34 i 35.

Klasa II. Należy przejść od Zygmunta III do końca kursu historji. Aby to umożliwić, należy przy zastosowaniu podanego przykładu rozwinięcia usunąć z kursu klasy II punkty: 22, 23, 32, 33, 35, 39, 44, z kursu klasy III pkt.: 1, 4, 5, 10, 12, 17, 18, 21, 27, 28, 29, 30, 34, 35, 38, 39, 40, 41, 47, nadto połączyć w kursie klasy II punkty: 24 z 25 i 26, 28 z 29 i 30, 40 z 41, 45 z 46, w kursie klasy III: 19 z 20, 31 z 32, 36 z 37, 44 z 45, 48 z 49 i 50. Punkt, stanowiący połączenie pp. 48, 49 i 50, zatytułować należy „Prawa i obowiązki obywatela-Polaka według Ustawy Konstytucyjnej z dnia 17. marca 1921 roku“.

Klasa III. Należy skończyć kurs, doprowadzony w klasie II w poprzednim roku szkolnym do kongresu wiedeńskiego (włącznie); w tym celu przy zastosowaniu podanego przykładu rozwinięcia należy usunąć punkty: 27, 28. 29. 30, 34, 35, 38, 39, 40, 41, 47, połączyć 48. 49 i 50 w jedną całość pod tym tytułem „Prawa i obowiązki obywatela-Polaka według Ustawy Konstytucyjnej z dnia 17. marca 1921 r.“.

4. Geografja.

Klasa I. Należy skrócić wstępne zapoznanie się z planem i mapą (więc zmniejszyć liczbę ćwiczeń omówień itd.), zwłaszcza w tych szkołach, w których znaczna większość dzieci, zaczynając naukę po przerobieniu tego działu w oddz. III i IV szkoły powszechnej, może poprzestać na znacznie zwięźlejszem jego powtórzeniu i uzystematyzowaniu. To samo się stosuje do znajomości najelementarniejszych pojęć i terminów geograficznych. Opuścić dział 3 programu „Ogólny przegląd mapy politycznej Europy w celu zorjentowania uczniów w stosunku Polski do państw europejskich“.

Klasa II. Opuścić z działu 5-go programu: „Człowiek — życie gospodarcze i kulturalne“.

Zarówno w klasie I jak II, nie krępując się przykładem rozwinięcia, nie posiadającym charakteru obowiązkowego, nauczyciel winien pomijać mniej istotne szczegóły, aby mieć czas na pogłębienie rzeczy najważniejszych, oraz organizować tak naukę, aby młodzież zdobywała możliwie najwięcej pojęć, wiadomości i metod pracy na wycieczkach i na tle własnych pomiarów i obserwacyj.

Klasa III. Geografję krajów pozaeuropejskich należy sprowadzić tylko do charakterystyki całych części świata i osobnego rozważania — **bez dążenia do jakiegokolwiek wyczerpania tematu — jedynie** krain najwybitniejszych pod względem przyrodniczym lub kulturalnym. Z Europy należy omówić szczegółowiej tylko państwa, sąsiadujące z Polską, następnie Francję i Anglję, jako potęgi kolonjalne, Włochy zaś i Grecję ze względu na naukę historji w klasie IV — inne państwa mniej szczegółowo, ze zwróceniem uwagi tylko na rzeczy najcharakterystyczniejsze bądź pod względem przyrodniczym (lodowce — Szwajcarja, fiordy — Norwegja i t. p.), bądź pod względem kulturalnym.

Godziny, zaoszczędzone w ten sposób, należy przeznaczyć na ćwiczenia kartograficzne. Stosunek do szczegółów i sprawa organizacji nauki — jak wyżej.

5. Nauka o przyrodzie.

Metoda nauczania pozostaje bez zmiany, a więc w szczególności, mimo usunięcia osobnych godzin, przenaczonych dawniej na wycieczki, należy uczyć nauki o przyrodzie żywej w dalszym ciagu nietylko w klasie i w pracowni, lecz, w miarę możności, w ogrodach szkolnych, ogrodach centralnych, a także na wycieczkach.

Klasa II. Należy przeznaczyć cały rok na naukę o przyrodzie żywej, a więc nie stosować w żadnym razie rozkładu pracy, przewidzianego w tak zwanym programie A. Z dawnego programu B należy pominąć: „Biologiczne odmiany pędu i liści", „Urządzenia, ułatwiające krzyżowanie przy opylaniu (różnosłupkowość, przedprątność, rozdzielnopłciowość, dwupienność)", „Wytworzenie pojęcia owocolistka i kwiatu — jako zmienionego pędu. Wprowadzenie w systematykę roślin kwiatowych", a poza tem skrócić kurs odpowiednio do zmniejszonej liczby godzin zapomocą zmniejszenia liczby przykładów, obserwacyj i ćwiczeń. Podany przykład rowinięcia (str. 31—44 wydania programu z r. 1927) nie może być stosowany w danych warunkach, gdyż zawiera zbyt wiele ćwiczeń i przykładów; można go uważać tylko za ilustrację właściwej metody.

Klasa III. Nie należy jeszcze rozpoczynać w roku szkolnym 1929/30 nauki higjeny. Przy stosowaniu programu B należy tedy przeznaczyć wskazane 5 godzin tylko na fizykę i chemję, przytem

nauczyciel, nie odstępując od obowiązującego „rozkładu materjału“, opuści w rozwinięciu tego materjału niektóre szczegóły mniej ważne z dawniej uwzględnianych. Na ćwiczenia należy przeznaczyć przeciętnie 4 godziny tygodniowo, na lekcje w klasie — 1.

Przy stosowaniu programu A w klasie III nauka o przyrodzie żywej może się odbywać według dawnego programu ze zmniejszeniem liczby przykładów, obserwacyj i ćwiczeń w sposób, dostosowany do warunków, w których się praca odbywa (położenie szkoły, stan zbiorów szkolnych i t. d.). Do fizyki i chemji stosuje się ta sama wskazówka ogólna, co przy programie B.

6. Rachunki z geometrją.

Klasa I. Program obowiązujący (str. 30 wydania z r. 1927) nie ulega zmianie; zmniejszenie liczby godzin odbije się tylko na szczegółach rozwinięcia i liczbie ćwiczeń.

7. Rysunek.

Klasa I. Uprawiać należy w dalszym ciągu wszystkie działy pracy, wskazane w programie, ze względu jednak na zmniejszenie liczby godzin nauczyciel winien pominąć ćwiczenia trudniejsze.

8. Roboty ręczne.

Klasa I. Zmniejszenie liczby godzin odbije się na liczbie robót bez zmiany zasadniczego zakresu.

9. Śpiew.

Klasa III. Należy uwzględnić przy wykonaniu programu początek systematycznej nauki o gamach, przeniesiony z klasy II.

II. GIMNAZJUM WYŻSZE.

A. Wydział matematyczno-przyrodniczy.

1. Język polski.

Klasa V. Pominąć informację o piśmiennictwie w Polsce od jego początków do wystąpienia Reja, skreślić z działu lektury podstawowej, ale uwzględnić w dziale lektury uzupełniającej „Odysseę“, łącznie z tem ograniczyć stosownie do potrzeby wybór innych utworów, czytanych w charakterze lektury uzupełniającej.

Klasa VI. Wprowdzić krótką informację o piśmiennictwie w Polsce od jego początków do Reja włącznie, z rozbiorem kilku wybranych urywków. W dziale lektury podstawowej należy ograniczyć wybór psalmów w przekładzie Kochanowskiego, skreślić „Muzę“, z „Trenów“ wziąć tylko wybór (cztery — pięć), z utworów Krasickiego opracować jedną satyrę i kilka bajek, z twórczości Mickiewicza skreślić „Konrada Wallenroda“ i „Farysa“ (które

znajdą się w następnym roku szkolnym w kursie klasy VII). Lekturę uzupełniającą odpowiednio ograniczyć.

Klasa VII. W dziale lektury podstawowej nie uwzględniać „Ksiąg narodu“, zachowując jednak wybór z „Ksiąg pielgrzymstwa“, pominąć „Kordjana“.

Klasa VIII. Z działu lektury podstawowej usunąć „Przedświt“ i „Psalm dobrej woli“, zamiast wyboru liryk Asnyka ze szczególnem uwzględnieniem cyklów „W Tatrach“ i „Nad głębiami“ wprowadzić do tegoż działu: **wybór utworów lirycznych Asnyka, Konopnickiej, Tetmajera, Wyspiańskiego, Kasprowicza.**

2. Historja.

Klasa IV. Należy zwięźlej, niż przy dawnym wymiarze czasu, ująć kulturę pierwotną, cywilizację starożytnego Egiptu, Babilonu i Asyrji, rolę Fenicji, Arjów Wschodu, cechy charakterystyczne cywilizacji starożytnego Wschodu, kulturę Grecji w okresie miceńskim i homerowym, wreszcie polityczne przewroty rzeczypospolitej rzymskiej. W tych warunkach podany przykład rozwinięcia można stosować tylko z wydatnemi skrótami.

Klasa V. Ująć zwięźlej prehistorję Polski, znacznie skrócić dział: „Rozbicie polityczne Polski w czasie walk cesarstwa z papiestwem“, zwięźlej ująć schizmę zachodnią i udział Polski w ruchu soborowym.

Klasa VI. Przejść mniej szczegółowo działy: „Polska w czasie przewagi Francji na zachodzie a Turków na wschodzie“ i „Równowaga Europy w oparciu o militaryzm absolutnych monarchij a anarchja możnowładcza w Polsce“.

Klasa VII. Przejść mniej szczegółowo działy: „Czasy Królestwa Polskiego Kongresowego i Wielkiej Emigracji“, „Walki narodów o samodzielność i jedność narodową“, „Okres zbrojnego pokoju“.

3. Geografja.

Klasa V. Obowiązuje w roku szkolnym 1929/30 redakcja programu dla klasy V wydziału **humanistycznego** (Program Gimnazjum Państwowego. Wydział Humanistyczny. Wydanie czwarte. Warszawa — 1928, str. 86—91).

Klasa VI. Należy przejść geografję lądów i mórz pozaeuropejskich według programu następującego:

A. Część ogólna:

1. Historyczny rzut oka na rozszerzenie się horyzontu geograficznego ludzkości w ciągu wieków. Pobudki idealne i materjalne odkryć i badań geograficznych.

2. Wielkość kuli ziemskiej i poszczególnych lądów i mórz. Przewodnie rysy rzeźby poziomej i pionowej lądów pozaeuropejskich; rozmieszczenie gleb, główne ośrodki górniczych bogactw przyrodzonych; hydrografja, klimat i biosfera w zasadniczym układzie.

3. Wpływ powyższych czynników na rozwój życia ludzkiego. Wpływ człowieka na kształtowanie się krajobrazu kulturalnego. Stopnie kultury życiowej. Jednostka i grupa społeczna. Nomadyzm, osadnictwo, granice ekumeny. Typy osadnicze. Gęstość zaludnienia.

4. Wpływ bogactw przyrodzonych na formy życiowe ludzkości. Przewodnie zagadnienia geografji gospodarczej i politycznej. Państwo. Problem kolonij z punktu widzenia gospodarczego i geopolitycznego.

5. Główne linje i węzły komunikacyjnej sieci świata — lądowej, wodnej i powietrznej. Przegląd mapy gospodarczo-politycznej świata.

6. Geografja ras. Przewodnie cechy geografji kultury obszarów pozaeuropejskich, religje, formy zwyczajowe i obyczajowe życia ludów, stopień oświaty, ogólny rzut oka na rozwój kultury duchowej, odźwierciadlającej się w nauce, sztuce i stanie moralnym społeczeństw pozaeuropejskich.

B. **Część szczegółowa:**

1. **Ameryka:** Stany Zjednoczone, Meksyk, Brazylja, Argentyna.

Rzut oka na inne republiki.

2. **Mocarstwo kolonjalne W. Brytanji.**

Rzut oka na całość i poszczególne obszary; mniejsze protektoraty i posiadłości angielskie i ich gospodarczo-polityczne uzaczenie. Kanada. Australja.

Angielskie Dominjum Afryki.

Indje.

3. Chiny, Japonja. Azjatyckie obszary Z. S. R. R. Francuskie kolonje i protektoraty w Azji.

4. Kolonje włoskie i francuskie w Afryce.

Inne kolonje europejskie na terytorjum Afryki i Azji.

5. Rzut oka na pozostałe wolne państwa pozaeuropejskie.

6. Oceany — ich fizjografja; znaczenie morza dla ludzkości głównie jako podstawowego obszaru komunikacyj wodnych. Geografja Oceanu Wielkiego, Atlantyckiego i Indyjskiego.

Uwaga. Całość pracy wspólnej nauczyciela i młodzieży winna nosić cechy **ćwiczeń geograficznych,** opartych na dostępnym materjale kartograficznym i statystycznym, oraz odpowiedniej literaturze geograficznej. Chodzi o to, aby młodzież **przyswoiła sobie metodę interpretacji treści map fizjograficznych, gospodarczych czy politycznych, oraz materjałów statystycznych** i umiała na ich

podstawie dochodzić do właściwych sądów bądź o genezie, bądź o związkach zależności między zjawiskami współczesnemi.

4. Nauka o Polsce współczesnej.

Klasa VIII. Przykłady rozwinięcia zarówno części I, jak części II programu należy uważać w danych warunkach za maksymalne i wybrać z nich rzeczy najbardziej istotne i ważne, z uwzględnieniem poziomu i przygotowania klasy.

Na każdą z tych części należy poświęcić połowę rozporządzalnego czasu, przytem najkorzystniejsze będzie przeznaczenie na I (geografja Polski ze szczególnem uwzględnieniem stosunków gospodarczych) — wszystkich 3 godzin w pierwszem półroczu, na II (zagadnienia polityczno-obywatelskie) — wszystkich 3 godzin w drugiem półroczu.

5. Przyrodoznawstwo.

Klasa IV. Przy zastosowaniu podanego przykładu rozwinięcia można opracować z glonów tylko jednokomórkowe, inne zagadnienia, wskazane w drugim ustępie punktu 2 działu A, ująć w postaci jednej pogadanki.

Przy przeglądzie porównawczym roślin zielonych można opracować obszerniej tylko dwie z roślin, wskazanych w punkcie 2 działu B przykładu rozwinięcia, inne zaś rozpatrywać tylko dla porównania między sobą.

Na ćwiczenia przeznaczyć należy przeciętnie połowę czasu, t. j. 1 godzinę tygodniowo, przytem jest pożądane stałe lub przygodne łączenie tych godzin po dwie w jedną całość.

Klasy V—VII. W klasie V na ćwiczenia przeznaczyć należy 1—2 godzin tygodniowo, zależnie od warunków, w klasie VI — przeciętnie 1 godzinę tygodniowo, w klasie VII również 1 godzinę tygodniowo. O ile najbliższa okolica nadaje się do tego, należy prowadzić lekcje geologji jak najczęściej nie w klasie, lecz na odpowiednim terenie; pożądane jest również wyzyskiwanie lub specjalne urządzanie dla celów geologicznych wycieczek dalszych.

6. Fizyka z kosmografją.

Klasa IV. Na ćwiczenia przeznaczyć należy 2 godziny tygodniowo.

Klasa VI. (Drugie półrocze).

Ustęp programu:

„Ruch obrotowy ciała sztywnego. Prędkość i przyśpieszenie kątowe. Równania ruchu obrotowego jednostajnego i jednostajnie zmiennego. Prędkość kątowa, jako wektor. Ruchy precesyjne. Energja kinetyczna ciała obracającego się. Moment bezwładności. Moment siły a moment bezwładności“

należy zmienić na:

„Ruch obrotowy ciała sztywnego. Prędkość kątowa. Energja kinetyczna ciała poruszającego się. Moment bezwładności w związku z energją kinetyczną“.

„Wahadło proste i złożone. Wzór na okres wahań“

zmienić na:

„Wahadło proste i złożone. Wzór na okres wahadła prostego“.

„Parcie i ciśnienie. Mierzenie i wymiar ciśnienia. Mierzenie i wymiar odkształceń (objętości i postaci). Prawo Hooke'a. Spółczynnik sprężystości.

Spółczynnik ściśliwości gazów. Prawo Daltona. Dokładne posługiwanie się barometrem (redukcja do 0°) i manometrem. Baroskop: poprawka przy ważeniu (redukcja do próżni)“.

zmienić na:

„Parcie i ciśnienie. Odkształcenia objętości i postaci. Prawo Hooke'a.

Ściśliwość gazów. Prawo Daltona. Redukcja wskazań barometru i manometru do 0°. Baroskop“.

„Zderzenie ciał (sprężystych i niesprężystych). Spółczynnik tarcia. Lepkość. Ogólne wiadomości o prądach i wirach. Prawo Torricelli'ego. Ogólne wiadomości o ruchu płynów w rurach (zastosowania)“

zmienić na:

„Spółczynnik tarcia. Lepkość. Opór środowiska. Zasada maszyn latających, cięższych od powietrza. Spadek ciśnienia przy przepływie płynów w rurach“.

„Higrometrja“

zmienić na:

Wilgotność bezwzględna. Punkt rosy“.

„Mieszaniny, emulsje; roztwory. Dyfuzja; osmoza. Krzepnięcie roztworów“

zmienić na:

„Wzmianka o mieszaninach ,emulsjach, roztworach. Dyfuzja, osmoza. Krzepnięcie roztworów (bez uwzględnienia punktu eutektycznego)“.

Na ćwiczenia przeznacza się 2 godziny tygodniowo.

Klasa VII.

„Ruch drgający prosty. Prędkość i przyśpieszenie w ruchu harmonicznym. Najprostsze przypadki dodawania ruchów harmonicznych“

zmienić na:

„Ruch drgający prosty. Wzór na wychylenie. Nakładanie się fal (po drganiach poprzecznych i podłużnych)“.

Skreślić:

„Mechanizm tworzenia się fal głosowych“.

„Zasada Dopplera“

zmienić na:

„Zasada Dopplera (bez wzorów)".

„Kąt najmniejszego odchylenia w pryzmacie"

zmienić na:

„Doświadczalne stwierdzenie istnienia kąta najmniejszego odchylenia w pryzmacie".

Z nauki o polaryzacji należy pozostawić jedynie wiadomości wstępne, najelementarniejsze, poza tem opuścić „Wiadomości zasadnicze o metodach optycznych wyznaczania temperatury", zagadnienie rozkładu energji w widmie sprowadzić do krótkiej wzmianki.

Na ćwiczenia z fizyki przeznacza się 2 godziny tygodniowo.

Klasa VIII.

„Pole magnetyczne ziemskie: zboczenie i nachylenie. Pojęcie o mierzeniu składowej poziomej magnetyzmu ziemskiego"

zmienić na:

„Pole magnetyczne ziemskie. Elementy magnetyzmu ziemskiego. Mapy magnetyczne".

„Maszyny elektrostatyczne"

zmienić na:

„Pokaz jednej z maszyn indukcyjnych".

W ustępie piątym programu „Odkrycia Galvaniego i Volty" i t. d. skreślić „Zjawisko polaryzacji. Ogniwa z depolaryzatorami".

Skreślić:

„Watmetry".

„Ogniwa i baterje termoelektryczne; zastosowania".

O prądzie trójfazowym zostawić należy tylko wzmiankę; opis dynamomaszyny o prądzie trójfazowym opuścić.

„Motory elektryczne"

zmienić na:

„Zasada działania motorów elektrycznych".

„Cechowanie ampermetru przy pomocy woltametru; kulomb i amper (raz jeszcze)"

zmienić na:

„Określenie ampera na podstawie elektrolizy".

Dalej można pominąć:

„Wiadomości wstępne o sposobach wyznaczenia ładunku elektronu."

„Wiadomości ogólne o elektryczności atmosferycznej".

Co się tyczy ciał promieniotwórczych, uwzględnić należy jedynie wiadomości najbardziej zasadnicze.

Na ćwiczenia przeznacza się 2 godziny tygodniowo. Poza tem zwłaszcza w klasie VIII poświęcić należy część czasu na rozwiązywanie zadań.

7. Chemja.

Klasa V. „Wiadomości wstępne“ należy ująć jak najzwięźlej i pojęcia ogólne, wskazane w tym dziale programu wprowadzać, rozwijać i pogłębiać w miarę możności stopniowo w toku dalszej nauki na tle materjału faktycznego, podanego w następnych działach.

W ustępie pierwszym działu „Niemetale“ skreślić:

„(kataliza). Odwracalność reakcji“.

W dziale „Chlorowce“ skreślić „Wiązania atomowe“, zmienić

„Krótki zarys tlenowych związków chloru“

na „Chloran potasu i kwas chlorowy“.

„Określenie chemiczne i fizyko-chemiczne kwasów, zasad i soli“

zmienić na:

„Określenie chemiczne kwasów, zasad i soli“.

Skreślić:

„Pojęcie o teorji jonów“.

„Fabrykacja kwasu siarkowego“

zmienić na:

„Fabrykacja kwasu siarkowego sposobem kontaktowym“.

Skreślić w dalszym ciągu:

„Pojęcie o innych tlenowcach“.

Co do kwasu azotowego,

„Techniczne sposoby jego otrzymywania“

zmienić na:

„Sposób jego otrzymywania z powietrza (ogólne pojęcie). Saletry“.

Punkt

„Tlenki azotowe“

zmienić na:

„Tlenki azotowe (doświadczalnie tylko tlenek i dwutlenek azotu“; o pozostałych wzmianka)“.

„Fosfor, fosforjak, chlorki fosforu, kwas fosforowy“

zmienić na:

„Fosfor, kwas fosforowy, wzmianka o nawozach fosforowych“.

Skreślić:

„Znaczenie fosforu w przyrodzie. Zastosowanie fosforu“.

„Soda, jej fabrykacja“

zmienić na „Soda, jej fabrykacja sposobem Solvay'a“.

Skreślić „Cyjan“.

Pominąć monograficzne omówienie arsenu, boru, baru i manganu.

Na ćwiczenia przeznacza się 2 godziny tygodniowo.

Klasa VI. (Pierwsze półrocze).

Pominąć węglowodory nienasycone.

Skreślić:

„Chlorowcopochodne węglowodorów“, „Podział alkoholi na trzy grupy: pierwszo, drugo i trzeciorzędne“.

„Pojęcie o aldehydach i ketonach“

zmienić na:

„Pojęcie o aldehydach“.

Poprawić dalej wśród nazw kwasów „siarkowy“ na „stearowy“.

„Estry. Szybkość reakcji, reakcje odwracalne. Tłuszcze. Mydło. Węglowodany. Glukoza. Sacharoza. Cukrownictwo. Mączka“

zmienić na:

„Estry. Tłuszcze. Mydło. Pojęcie o technologji mydła i świec. Glukoza. Sacharoza. Skrobia i jej hydroliza“.

Skreślić:

„Sulfonowanie, nitrowanie i chlorowanie związków aromatycznych. Kwas benzoesowy“.

Na ćwiczenia przeznacza się 2 godziny tygodniowo

8. Matematyka.

Klasa V. Usunąć z programu geometrji:

„Twierdzenie Desargues'a dla trójkątów o bokach odpowiednio równoległych.

4. Proporcjonalność odcinków (metodą geometryczną). Dowód istnienia odcinków niespółmiernych. Twierdzenie Talesa dla odcinków spółmiernych. Definicja odcinków proporcjonalnych jako odcinków, wyznaczonych na ramionach kąta przez pęk prostych równoległych. Własności proporcji między odcinkami. Proporcjonalność odcinków, zawartych między płaszczyznami równoległemi“.

Klasa VIII.

Skreślić z działu 3 programu:

„Zastosowanie indukcji do ustalenia twierdzenia o tożsamości wielomianów; dzielenie wielomianu przez wielomian (jednoznaczność dzielenia); podzielność wielomianu zmiennej x przez $x + a$“.

9. Roboty ręczne.

Klasa V. **Chłopcy.** Roboty z drutu i blachy. Obróbka szkła, w szczególności łączenie szkła ze szkłem, z drzewem i metalem.

Dziewczęta. Szycie, haft, krój,
albo introligatorstwo,

albo roboty drzewne piłkowe i początki obrabiania drutu, blachy i szkła*).

B. Wydział humanistyczny.

1. Język polski.

Klasa VII. W dziale lektury podstawowej należy nie uwzględniać „Ksiąg narodu“, zachowując jednak wybór z „Ksiąg pielgrzymstwa“, pominąć „Kordjana“, zmniejszyć wybór z „Beniowskiego“, przytem w żadnym razie nie wykraczać poza pieśni I — V, skreślić z działu lektury podstawowej, ale uwzględnić w dziale lektury uzupełniającej „Śluby panieńskie“; wybór innych utworów, czytanych w charakterze lektury uzupełniającej, ograniczyć stosownie do potrzeby.

Klasa VIII. Z działu lektury podstawowej usunąć „Przedświt“ i „Psalm dobrej woli“ oraz dialog Platona; zamiast wyboru liryk Asnyka ze szczególnem uwzględnieniem cyklów. „W Tatrach“ i „Nad głębiami“ wprowadzić do tegoż działu: **wybór utworów lirycznych Asnyka, Konopnickiej, Tetmajera, Wyspiańskiego, Kasprowicza.**

2. Język łaciński.

Klasa V. Przy lekturze wypisów pominąć Owidjusza.

Klasa VII. Pominąć urywki z Janickiego, Szymonowiczowa.

Klasa VIII. Pominąć urywki z Sarbiewskiego i Kochanowskiego.

Punkt 1 b) programu zmienić na:

„b) Wypisy, ułożone z dzieł filozoficznych Cycerona, lub urywki z Roczników Tacyta, zależnie od przygotowania klasy.

Przy czytaniu wyjątków z dzieł filozoficznych Cycerona — niezbędne wyjaśnienia z zakresu filozofji greckiej“.

3. Język nowożytny obcy.

Klasa VI. Odpowiednio do przejściowego zmniejszenia liczby godzin należy ograniczyć ilość lektury uzupełniającej obowiązkowej.

4. Historja.

Klasa VI. Rozwijanie obowiązującego programu, którego charakter ramowy nie pozwala na żadne skreślenia, należy dostosować do zmniejszonej liczby godzin zapomocą pominięcia mniej ważnych szczegółów, dawniej uwzględnianych.

---

*) Jak na II. kursie seminarjów nauczycielskich (Program Nauki w Państwowych Seminarjach Nauczycielskich — Warszawa 1926, str. 218 i 219).

5. Geografja.

Klasa VI. Należy przejść, tak samo jak w klasie VI wydziału matematyczno-przyrodniczego, geografję lądów i mórz pozaeuropejskich według programu, zamieszczonego powyżej w punkcie II A 3 niniejszej instrukcji.

6. Nauka o Polsce współczesnej.

Klasa VIII. Jak w wydziale matematyczno-przyrodniczym (IIA4).

7. Przyrodoznawstwo.

Klasa IV. Należy uwzględnić **mniejszą liczbę przykładów**, niż przy rozporządzaniu 3 godzinami tygodniowo, ale nie wprowadzać powierzchowności w ich opracowaniu. Dział C przykładu rozwinięcia programu winien zająć nie więcej niż 15 godzin.

Na ćwiczenia przeznaczyć należy przeciętnie 1 godzinę tygodniowo, przytem jest pożądane stałe lub przygodne łączenie tych godzin po dwie w jedną całość.

Klasa V. Na ćwiczenia należy przeznaczyć również przeciętnie 1 godzinę tygodniowo.

8. Fizyka z kosmografją i chemją.

Klasa VI. Punkt programu.

„Swobodne spadanie i rzuty ciał"

zmienić na:

„Swobodne spadanie i rzut pionowy. Rzuty poziomy i ukośny (graficznie)".

„Sposoby wyznaczania gęstości zapomocą piknometru"

zmienić na:

„Wyznaczanie gęstości ciał piknometrem".

„Wahadło i jego zastosowania"

zmienić na:

„Wahadło proste i jego zastosowania".

Skreślić „Ciepło właściwe gazów w stałej objętości i pod stałem ciśnieniem".

Na ćwiczenia przeznaczyć należy 2 godziny tygodniowo.

Klasa VII. Chemja (w pierwszem półroczu).

„Wstęp" należy ująć jak najzwięźlej i pojęcia ogólne, wskazane w tym dziale programu, wprowadzać, rozwijać i pogłębiać w miarę możności stopniowo w toku dalszej nauki na tle materjału faktycznego, podanego w następnych działach.

W ustępie pierwszym działu 2 („Niemetale") skreślić „Kataliza";

„Działanie metali na wodę i kwasy"

zmienić na:

„Działanie metali na kwasy";

w ustępie trzecim skreślić: „Wpływ temperatury na szybkość reakcji“, w dalszym ciagu skreślić: „Wiązania atomowe“, „Pojęcie o teorji jonów“, „Znaczenie fosforu w przyrodzie. Zastosowanie fosforu“.

Fizyka (w drugiem półroczu).

Dodać na początku kursu:

„Krótkie wiadomości o ruchu drgającym“.

Skreślić w pierwszym ustępie punkt „Energja fali“.

„Wysokość; zjawisko Dopplera“

zmienić na:

„Wysokość; zjawisko Dopplera (bez wzorów)“.

„Uginanie się światła“

zmienić na:

„Wstępne wiadomości o uginaniu się światła“.

„Okulary, lupa, mikroskop, teleskop, przyrząd projekcyjny, aparat fotograficzny“

zmienić na:

Okulary, lupa. Elementarne wiadomości o mikroskopie, teleskopie, przyrządzie projekcyjnym i aparacie fotograficznym“.

„Doświadczenie Younga i mierzenie długości fali“

zmienić na:

„Doświadczenie Younga. Długość fali świetlnej“.

„Fluorescencja i fosforescencja“

zmienić na:

„Krótkie wiadomości o fluorescencji i fosforescencji“.

Na ćwiczenia przeznacza się 2 godziny tygodniowo.

Klasa VIII.

„Ciała paramagnetyczne i diamagnetyczne“

zmienić na:

„Wzmianka o ciałach paramagnetycznych i diamagnetycznych“.

Skreślić:

„Zmienność magnetycznego pola ziemskiego“.

„Ogniwo termoelektryczne i jego zastosowania“.

„Watmetry“.

Na ćwiczenia przeznacza się 2 godziny tygodniowo.

9. Matematyka.

Klasa V. Usunąć z programu geometrji:

„Twierdzenie Desargues'a dla trójkątów o bokach odpowiednio równoległych.

4. P r o p o r c j o n a l n o ś ć   o d c i n k ó w (metodą geometryczną). Dowód istnienia odcinków niespółmiernych. Twierdzenie Talesa dla odcinków spółmiernych. Definicja odcinków proporcjonalnych jako odcinków, wyznaczonych na ramionach kąta przez pęk prostych równoległych. Własności proporcji między odcinkami. Proporcjonalność odcinków, zawartych między płaszczyznami równoległemi".

Wprowadzić natomiast do programu algebry:

„6. Równanie kwadratowe z jedną niewiadomą (układanie i rozwiązywanie). Wyróżnik równania kwadratowego. Związek między spółczynnikami a pierwiastkami równania kwadratowego".

Klasa VII. Nie przechodzić działów:

„Funkcje sumy i różnicy dwóch kątów", łącznie z zamianą sum i różnic funkcyj na iloczyny i odpowiedniemi równaniami trygonometrycznemi, oraz:

„Zastosowanie funkcyj trygonometrycznych do rozwiązywania trójkątów dowolnych (cztery przypadki zasadnicze).

Pojęcie o zastosowaniach do miernictwa".

Klasa VIII. Należy przejść działy, opuszczone w klasie VII w r. szk. 1928/29, a mianowicie:

„Zastosowanie funkcyj trygonometrycznych do rozwiązywania trójkątów dowolnych (cztery przypadki zasadnicze).

Pojęcie o zastosowaniach do miernictwa".

Podkreśla się wyraźnie, że w programie tej klasy **niema** obecnie **systematycznego kursu geometrji analitycznej;** przy opracowywaniu tematów, wskazanych w ustępie programu, zaczynającym się od słów: „Powtórzenie wiadomości o układzie spółrzędnych prostokątnych" i t. d., nietylko **nie należy wykraczać poza granice,** w tym ustępie wskazane, ale niema bynajmniej obowiązku wyczerpania wszystkich przykładów, wymienionych w zdaniu „W szczególności nadają się w tych warunkach do ułożenia" i t. d. Należy tak ustalić liczbę i dobór przykładów i ćwiczeń, aby wykonanie tej części kursu nie zajęło więcej niż 15 godzin szkolnych.

Punkt programu

„I n d u k c j a   m a t e m a t y c z n a. Zastosowanie do wzoru dwumianowego Newtona dla wykładnika naturalnego"

zmienić na:

„Indukcja matematyczna na tle najprostszych przykładów".

C. W y d z i a ł k l a s y c z n y (n o w e g o t y p u).

1. Język polski.

Klasa IV. Wobec zwiększenia liczby godzin wprowadzić do działu lektury podstawowej wybór z „Iljady" i „Odyssei".

Klasa VI. W dziale lektury podstawowej należy ograniczyć wybór psalmów w przekładzie Kochanowskiego, z „Trenów“ wziąć tylko wybór (cztery — pięć, usunąć z tego działu A. Morsztyna, W. Potockiego, J. P. Woronicza.

Klasa VII. W dziale lektury podstawowej nie uwzględniać „Ksiąg narodu“, zachowując jednak wybór z „Ksiąg pielgrzymstwa“, przenieść z lektury podstawowej do lektury uzupełniającej „Śluby panieńskie“ A. Fredry i wybraną tragedję Szekspira, przytem wydatnie zmniejszyć liczbę innych utworów, przeznaczonych przez nauczyciela do czytania w charakterze lektury uzupełniającej.

Klasa VIII. Z działu lektury podstawowej usunąć „Przedświt“ i „Psalm dobrej woli“; zamiast wyboru liryk Asnyka ze szczególnem uwzględnieniem cyklów „W Tatrach“ i „Nad głębiami“ wprowadzić do tegoż działu wybór utworów lirycznych Asnyka i Kasprowicza.

2. Filologja klasyczna.

Klasa V. Język łaciński. Z autorów, wymienionych w programie, pominąć Owidjusza. Wiadomości z dziedziny życia politycznego i prywatnego Greków i Rzymian, omawiane dawniej na lekcjach kultury klasycznej, należy uwzględnić na lekcjach języka łacińskiego, który otrzymał o 1 godzinę więcej. W miarę możności i potrzeby należy również czytać na tych lekcjach urywki z wybranych autorów w polskiem tłumaczeniu.

Klasa VI. Język łaciński i grecki. Z programu języka łacińskiego skreślić lekturę uzupełniającą. Oprócz tego zmniejszyć zakres lektury łacińskiej podstawowej i lektury greckiej tak, aby starczyło czasu na przerobienie na lekcjach języka łacińskiego i greckiego punktów 1 i 3 dotychczasowego programu kultury klasycznej.

Klasa VII. Na lekcjach kultury klasycznej: wiadomości z dziedziny filozofji greckiej, potrzebne przy lekturze Platona i Cycerona; czytanie tragedyj greckich w tłumaczeniu polskiem wraz z niezbędnemi objaśnieniami, dotyczącemi teatru greckiego i budowy tragedji, jako przygotowanie do lektury tragedji greckiej w oryginale w klasie VIII. Inne wiadomości z kultury grecko-rzymskiej należy uwzględniać przy lekturze autorów na lekcjach języka łacińskiego i greckiego.

Klasa VIII. Język łaciński. W lekturze Horacego pominąć „Listy“.

Kultura klasyczna. Obok niezbędnych wyjaśnień z tej dziedziny przy czytaniu autorów na lekcjach języka łacińskiego i greckiego, na lekcjach kultury klasycznej należy zająć się zebraniem, zestawieniem i uzupełnieniem wiadomości z kultury klasycznej, nabytych w ciągu uprzednich lat nauki filologji klasycznej, ze zwró-

ceniem uwagi na związek, zachodzących między życiem współczesnem a starożytnością klasyczną.

3. Geografja.

Klasa V. Należy przejść część geografji Polski, opuszczoną w klasie IV w drugiej połowie r. s. 1928/29, oraz geografję Europy, z wyłączeniem dwu największych państw kolonjalnych: Wielkiej Brytanji i Francji, które będą opracowane łącznie z ich kolonjami w kursie klasy VI w r. s. 1930/31.

Klasa VI. Należy przejść opuszczoną część kursu klasy V oraz kurs klasy VI, wskazany powyżej w punkcie II A 3 niniejszej instrukcji, ze skrótami, jakie się okażą niezbędne.

4. Nauka o Polsce współczesnej.

Klasa VIII. Jak w wydziale matematyczno-przyrodniczym (IIA4).

5. Przyrodoznawstwo.

Klasa IV. W pierwszem półroczu należy przejść taki sam kurs, jak w klasie IV wydziału humanistycznego (a więc zastosować ten sam program, łącznie z uwagami, zamieszczonemi powyżej w ustępie pierwszym punktu II B 7 niniejszej instrukcji), w drugiem półroczu — kurs klasy V tegoż wydziału.

Na ćwiczenia praktyczne przeznaczyć należy przeciętnie połowę czasu, t. j. 2 godziny tygodniowo.

6. Fizyka z chemją.

Należy zastosować w roku szkolnym 1929/30 następujący program skrócony:

Klasa VII.

(3 godziny tygodniowo, z tych 2 przeznaczone na ćwiczenia).

Fizyka.

Mierzenie i jednostki. Mierzenie długości, objętości, czasu. Nonjusz, mensura, metronom.

Jednostki zasadnicze i pochodne.

Ruch postępowy jednostajny i zmienny. Prędkość i przyśpieszenie. Zasady Newtona (druga zasada, jedynie w zastosowaniu do sił stałych i ruchów prostolinjowych); siła; masa. Dodawanie i rozkładanie sił.

Zjawiska ciężkości. Ciężar i jego stosunek do masy. Waga. Swobodne spadanie ciał.

Gęstość. Wyznaczanie gęstości zapomocą piknometru.

Praca i sprawność. Energja (kinetyczna i potencjalna). Zasada zachowania energji. Machiny proste, jako ilustracja tej zasady.

Prawo Pascala i jego zastosowania. Ciśnienie w cieczy pod wpływem siły ciężkości. Prawo Archimedesa; pływanie ciał. Wyznaczanie gęstości zapomocą wagi hydrostatycznej i areometru.

Ciśnienie w gazach. Manometry. Ciśnienie atmosferyczne. Barometr rtęciowy. Aneroid. Prawo Boyle'a-Mariotte'a. Pompa pneumatyczna.

Temperatura — rozszerzalność ciał stałych i ciekłych. Termometry. Rozszerzalność gazów. Wzmianka o termometrze gazowym.

Pomiar ciepła metodą mieszania wody.

Zmiana stanu skupienia i zależność temperatury topnienia i wrzenia od natury cieczy i ciśnienia zewnętrznego.

Para nasycona. Różnica między gazem a parą. Wilgotność.

Ciepło jako energja. Maszyna parowa tłokowa, najważniejsze stadja jej rozwoju *).

Wiadomości elementarne z chemji.

Ogółem 15—20 godzin w końcu roku szkolnego).

Skład powietrza. Tlen. Usunięcie tlenu z powietrza drogą utleniania żelaza (miedzi). Otrzymywanie tlenu z tlenku rtęci. Azot, jako składnik powietrza.

Woda jako związek. Jej skład chemiczny. Wodór; spalanie wodoru.

Pojęcie o związkach chemicznych i ciałach prostych, o reakcjach chemicznych.

Prawo zachowania masy. Prawo stałości składu. Prawo wielokrotności stosunków na przykład CO, CO_2, H_2O, H_2O_2.

Cząsteczka ciał złożonych i prostych. Atomy. Pierwiastki.

Użycie symboli chemicznych.

Spalanie siarki. Dwutlenek siarki i kwas siarkowy. Kwas siarkowy. Saletra i kwas azotowy. Chlorek sodu, chlorowodór i kwas solny. O otrzymywaniu ługu (wodorotlenku sodowego). Otrzymywanie z wapienia tlenku i wodorotlenku wapniowego.

Pojęcie o kwasach, zasadach i solach. Reakcja zobojętnienia.

Węgiel. Dwutlenek węgla. Kwas węglowy i węglany. Węglowodory.

Żelazo. Rudy żelazne. Żelazo kowalne. Stal.

Klasa VIII.

(3 godziny tygodniowo, z tych przeciętnie 1 przeznaczona na ćwiczenia).

Fizyka.

Tworzenie się fal w ośrodkach sprężystych. Fale podłużne i poprzeczne. Prędkość i długość fali. Odbijanie się fal. Interferencja fal (Fale stojące).

Warunki fizyczne tworzenia się głosu. Fale głosowe. Prędkość głosu. Odbijanie się głosu: echo.

---

*) Nauka o cieple — jak w programie gimnazjum klasycznego dawnego typu z roku 1923 z drobnemi różnicami.

Promieniowanie jako odrębny rodzaj energji. Promieniowanie ciemne i jasne. Przezroczystość. Pochłanianie. Termometr jako uniwersalny przyrząd do badania promieniowania.

Prędkość światła. Prostolinjowe rozchodzenie się promieniowania.

Odbijanie się i rozpraszanie promieniowania. Tworzenie się obrazów w zwierciadłach płaskich i kulistych.

Zjawisko załamania Całkowite wewnętrzne odbicie. Przechodzenie promieni przez płytę o ścianach równoległych i przez pryzmat. Zjawisko rozszczepienia.

Tworzenie się obrazów w soczewkach wypukłych. Okulary, lupa. Elementarne wiadomości o mikroskopie, teleskopie, przyrządzie projekcyjnym, aparacie fotograficznym.

Niewidzialne części widma. Różne typy widm. Zasada analizy widmowej.

Barwy ciał.

Magnesy. Bieguny. Prawo Coulomba.

Elektryzowanie ciał przez pocieranie. Przewodniki i izolatory. Indukcja elektrostatyczna.

Potencjał elektryczny. Kondensatory i ich pojemność. Rola dielektryku.

Prąd elektryczny. Pole magnetyczne prądu. Galwanoskop. Ciepło w obwodzie prądu. Opór elektryczny. Prawo Ohma. Ampermetr. Elektromagnes.

Indukcja prądów; prawo Lentza. Dynamomaszyna; motor elektryczny. Transformatory; cewka Ruhmkorffa.

Dzwonek elektryczny; telegraf; telefon; światło elektryczne.

Mierzenie energji elektrycznej.

Dysocjacja; jony. Zjawisko i prawa elektrolizy.

Ogniwa elektryczne. Akumulatory.

Wyładowanie elektryczne w gazach rozrzedzonych. Promienie katodowe i kanalikowe. Promienie Röntgena.

Wiadomości elementarne o ciałach promieniotwórczych.

Drgania i fale elektromagnetyczne. Wiadomości elementarne z radjofonji.

7. Matematyka.

Klasa VI. Opuścić dział 4 programu algebra, t. j. rozszerzenie pojęcia wykładnika i logarytmy.

Z działu 4 programu geometrji opuścić:

„Obliczanie pól powierzchni wielościanów. Objętość graniastosłupów".

Klasa VII. Przejść dział 4 programu algebra dla klasy VI, opuszczony w tej klasie w r. szk. 1928/29.

Opuścić następujące działy programu klasy VII:

„1. Indukcja matematyczna. Dwumian Newtona dla wykładnika naturalnego".

3, t. j. kurs trygonometrji.

Klasa VIII.

Przejść część kursu trygonometrji, opuszczoną w klasie VII-ej w r. s. 1928/29, a więc:

Funkcje sumy i różnicy dwóch kątów. Rozwiązywanie trójkątów dowolnych (cztery przypadki zasadnicze). Miara teoretyczna kątów. Odpowiednie zastosowania do zadań geometrycznych i fizycznych.

Śląski Urząd Wojewódzki Katowice, 23. sierpnia 1929 r.
Wydział Oświecenia Publicznego.
L. O. P. VI. 4322.

Dyrekcjom Państwowych, Komunalnych i Prywatnych Szkół Średnich ogólnokształcących i Seminarjów Nauczycielskich, oraz Powiatowym Okręgom Szkolnym i Radom Szkolnym Powiatowym w Województwie Śląskim

do wiadomości i wprowadzenia w życie okólnika z dniem 1. września 1929 r.

Naczelnik Wydziału
w z.:
Dr. Ernest Farnik mp.

123.

Okólnik

Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego do Kuratorjów Okręgów Szkolnych, Śląskiego Urzędu Wojewódzkiego i Liceum Krzemienieckiego

w sprawie programu i organizacji nauki na Państwowych Kursach Nauczycielskich.

I. Na państwowych kursach nauczycielskich obowiązuje program nauki **przedmiotów pedagogicznych** dla państwowych seminarjów nauczycielskich z uwzględnieniem poniższych zastrzeżeń.

1. Rozkłady materjału i plan pracy należy ułożyć i wykonać tak, aby teorja z praktyką pedagogiczną stanowiły organiczną całość.

2. Za podstawę praktycznego pedogogicznego przygotowania słuchaczy przyjmuje się pracę w niższych oddziałach wysoko zorganizowanej szkoły ćwiczeń ze szczególnym uwzględnieniem pierwszych lat nauczania.

3. Do zagadnień metodycznych, zwiazanych z nauczaniem poszczególnych przedmiotów, występujących w wyższych oddziałach szkół powszechnych, należy przystąpić dopiero wówczas, gdy uczniowie wykażą dostateczną znajomość podstawowych zasad nauczania w oddziałach niższych i zadowalające praktyczne ich opanowanie. Nie chodzi przytem o systematyczne opracowanie kursu metodyki każdego z tych przedmiotów, lecz o omówienie postulatów metodycznych, pomocy naukowych i odpowiedniej literatury w związku z hospitacjami i lekcjami próbnemi uczniów.

4. Nauczanie dydaktyki ogólnej i metodyki przedmiotów i zajęć w szkole powszechnej należy prowadzić, — gdzie tylko warunki temu będą sprzyjały, — w ścisłej łączności z hospitacjami i praktyką pedagogiczną uczniów. Wydzielenie w planie osobnych godzin na praktykę pedagogiczną należy rozumieć jako dyrektywę, normującą ogólny wymiar czasu, przeznaczonego na zajęcia praktyczne dla całego kursu względnie mniejszych jego zespołów.

Nauczyciel przedmiotów pedagogicznych powinien tak rozłożyć czas, wyznaczony na zajecie teoretyczne i praktyczne, aby dobrane przez niego zagadnienia mogły być omówione treściwie i wyczerpująco. Każdy uczeń winien przytem odbyć co najmniej 10 lekcyj próbnych.

Odpowiednio należy też organizować konferencje pedagogiczne dla uczniów kursu, mając na uwadze postulat, aby zasadniczą ich treść stanowiło gruntowne opracowanie i stopniowe rozwijanie zagadnień dydaktycznych i pedagogicznych.

W konferencjach prócz dyrektora i nauczyciela przedmiotów pedagogicznych biorą również udział nauczyciele szkoły ćwiczeń, w których oddziałach lekcje się odbyły. Na życzenie dyrektora względnie nauczyciela przedmiotów pedagogicznych nauczyciele ci mogą przeprowadzić konferencje z uczniami kursu, zwłaszcza wówczas, gdy się na nich będzie rozważało zagadnienia metodyczne, związane z nauczaniem w oddziałach wyższych przedmiotów, do których nauczyciele ci posiadają specjalne przygotowanie.

Pozatem należy organizować dla uczniów kursu hospitacje całodzienne, na których — po należytem przygotowaniu — część lekcyj przeprowadzą uczniowie sami wobec nauczycieli szkoły ćwiczeń. Hospitacje te mogą odbywać się pojedyńczo albo w grupach po kilku naraz, przyczem obowiązuje każdego z nich przynajmniej jedna hospitacja w każdym z niższych oddziałów. Z zajęć tych prowadzą dzienniczki, które przedkładają zainteresowanym nauczycielom szkoły ćwiczeń, a następnie nauczycielowi przedmiotów pedagogicznych. Lekcje przeprowadzone przez uczniów na hospitacjach całodziennych, zalicza się do wyżej podanego, obowiązującego ich wymiaru lekcyj próbnych.

5. Dobór zagadnień w nauczaniu przedmiotów teoretycznych (psychologji, historji wychowania, pedagogiki z organizacją szkolnictwa, a także hygjeny) winien pozostawać w ścisłym związku

z praktyka pedagogiczną. Dla opracowania więc teoretycznego np. jakiegoś działu psychologji należy przedewszystkiem zatroszczyć się, aby uczniowie gromadzili dostateczną ilość odpowiednich obserwacyj własnych nad dziećmi szkoły ćwiczeń na ten temat i zwrócili baczną uwagę na związane z tematem zagadnienia, wyłonione z praktyki pedagogicznej. Rozważania teoretyczne nad materjałem, zdobytym z poczynionych nad dziećmi obserwacyj i uzyskanym z odpowiednio dobranej lektury pedagogicznej, powinny zmierzać do rozbudzenia w słuchaczach poczucia doniosłości poczynań wychowawczych na terenie szkoły powszechnej i doprowadzić do takiego opanowania przez nich wiedzy pedagogicznej, aby umieli na podstawie tej wiedzy — zgodnie z potrzebami i celami szkoły — planowo kształtować swoją pracę.

6. W ramach tak zakreślonych zamierzeń przeznacza się nauce pedagogiki i organizacji szkolnictwa rolę przedmiotu, który ma pobudzić w słuchaczach żywotne refleksje nad zadaniem szkoły powszechnej, jako instytucji społecznej i wychowawczej i przyczynić się do uporządkowania i zsyntetyzowania wiedzy, zdobytej przez słuchaczy na zajęciach teoretycznych i praktycznych.

II. Naukę przedmiotów artystyczno-technicznych należy ściśle dostosować do programowych potrzeb szkoły powszechnej i przeprowadzić ją w uzgodnieniu z postulatami, jakie będą wynikały z kolejnego opracowania podstawowych zagadnień dydaktycznych, przewidzianych w rozkładzie materjału z przedmiotów pedagogicznych. Nauczyciele przedmiotów artystyczno-technicznych powinni zatroszczyć się o to, aby odpowiednio dobrane partje materjału opracować o ile możności w czasie, w którym staną się one aktualne w praktyce pedagogicznej uczniów kursu. Nawiązując do odnośnych wskazań w programach dla szkół powszechnych, wypadnie rozpocząć zajęcia od charaterystyki uzdolnień i prac dziecięcych na poszczególnych stopniach rozwoju dziecka, a następnie przeprowadzić usprawniające ćwiczenia techniczne uczniów kursu i omówić wskazówki metodyczne z powołaniem się na istniejącą w danym zakresie literaturę i obserwację, poczynione na lekcjach w szkole ćwiczeń. Ograniczając wywody teoretyczne do niezbędnego minimum, należy położyć nacisk na praktyczne ćwiczenia usprawniające.

Szczególną uwagę należy zwrócić na omówienie z uczniami możliwości łączenia nauki przedmiotów artystyczno-technicznych z innemi przedmiotami, udzielanemi w szkole powszechnej, zwłaszcza w oddziałach niższych, podać im odpowiednie wzory i zatroszczyć się o należyte usprawnienie uczniów kursu w tym kierunku.

Zarys metodyki tych przedmiotów wypadnie podać uczniom kursu w ostatnich miesiącach roku szkolnego w postaci zestawienia uzyskanych wyników pracy w szkole ćwiczeń.

Przy nauce rysunków należy uwzględnić w dostatecznej mierze liternictwo i kaligrafję.

Pozatem obowiązują również w odniesieniu do przedmiotów artystyczno-technicznych wskazówki, zawarte w programach nauki dla państwowych seminarjów nauczycielskich.

Warszawa, dnia 3 lipca 1929 r. (Nr. II. 17645/29).

Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego:
(—) **Sł. Czerwiński.**

124.

Okólnik

Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego do Kuratorjów Okręgów Szkolnych, Śląskiego Urzędu Wojewódzkiego (Wydział Ośw. Publ.) i Liceum Krzemienieckiego w sprawie wymagań, jakie należy stawiać szkołom prywatnym co do tygodniowej liczby lekcyj.

Rozporządzenie z dnia 2 stycznia 1929 r. Nr. II-235/29 zmniejszyło się ze względu na zdrowie uczniów tygodniową liczbę lekcyj w państwowych szkołach średnich ogólnokształcących.

Rozporządzenie to nie dotyczy szkół prywatnych.

Ponieważ jednak władze w myśl art. 117 konstytucji obowiązane są do czuwania także nad bezpieczeństwem uczniów kształcących się w szkołach prywatnych, konieczna jest troska władz szkolnych co do wymagań, jakie pod tym względem należy stawiać tym szkołom.

Jakkolwiek wpływ szkoły na zdrowie uczniów zależy nietylko od długości czasu spędzonego przez nich w szkole, ale przedewszystkiem od warunków, w jakich pracują, i od metod pracy stosowanej w szkole, niewątpliwie jednak w przeciętnych dzisiejszych warunkach przedłużenie trwania zajęć szkolnych ponad pewne granice stanowi dla zdrowia uczniów niebezpieczeństwo.

Decydowanie spraw z tego zakresu pozostawiam kuratorom, przyczem oznaczanie górnej granicy tygodniowej liczby godzin może być dokonywane dla każdej szkoły osobno na podstawie znajomości stosunków lokalnych.

W stosunku do szkół, które prowadzą naukę dwurazową (stosowaną często w szkołach z internatami), kuratorzy ocenią w każdym poszczególnym wypadku, czy plan pracy szkoły nie grozi zdrowiu dzieci i od tego uzależnią swoją decyzję.

Warszawa, dnia 3 lipca 1929 r. (Nr. II. 17456/29).

Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego:
(—) **Sł. Czerwiński.**

125.

Okólnik

Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego do Kuratorjów Okręgów Szkolnych, Liceum Krzemienieckiego i Śląskiego Urzędu Wojewódzkiego

w sprawie zmiany wzoru umowy z nauczycielami kontraktowymi.

Ustęp druki punktu 3-go wzoru umowy z nauczycielami kontraktowymi gimnazjów, seminarjów i szkół zawodowych, załączonego do okólnika z dnia 30 marca 1926 r. Nr. O. Prez. 1130/26 (Dz. Urz. Min. W. R. i O. P. Nr. 6 poz. 50), zmienia się w ten sposób, że w wierszu drugim powołanego ustępu, po słowach „ćwiczenia wojskowe" skreśla się słowo „nie" tak, że ustęp ten brzmieć będzie: „Na wypadek powołania na perjodyczne ćwiczenia wojskowe będzie Pan..... przysługiwało prawo do wynagrodzenia, oznaczonego w niniejszej umowie".

Warszawa, dnia 4 lipca 1929 r. (Nr. I. Prez. 4115/29).

Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego
(—) **Sł. Czerwiński,**

126.

Okólnik

Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego do Kuratorjów wszystkich Okręgów Szkolnych, Wydziału Oświecenia Publicznego w Województwie Śląskiem i do Dyrekcyj szkół średnich ogólnokształcących

w sprawie prowadzenia ćwiczeń cielesnych w szkołach średnich ogólnokształcących przy wymiarze 3 godzin tygodniowo.

Przy wprowadzaniu, w myśl zarządzenia z dnia 2 stycznia 1929 r. Nr. II. 235/29 (Dz. Urz. Min. W. R. i O. P. 1929 Nr. 1 (208) poz. 1), nowych planów godzin szkolnych, przeznaczenie we wszystkich klasach gimnazjów państwowych od początku roku szkolnego 1929/30 po 3 godziny tygodniowo na lekcje obowiązkowe ćwiczeń cielesnych może nasunąć pewne trudności, wynikające tak z braku wystarczającej ilości sal gimnastycznych, jak również z niemożliwości objęcia przez nauczyciela ćwiczeń cielesnych, którym szkoła rozporządza, wszystkich potrzebnych godzin. Ponieważ trudności te nie powinny powodować odchyleń od ustalonego wymiaru 3 godzin obowiązkowych lekcyj ćwiczeń cielesnych, rozwiązania ich należy szukać w następujących środkach zaradczych lub zastępczych:

1. Przedewszystkiem więc w razie konieczności można z liczby 3 godzin obowiązkowych ćwiczeń cielesnych — tylko 2 godziny poświęcić gimnastyce metodycznej, zaś jedną godzinę grom, zabawom ruchowym i sportom.

2. W gimnazjach liczących 8—10 oddziałów, można na trzecie godziny w tygodniu, przeznaczone na gry i zabawy ruchowe, łączyć razem po dwa najbliższe starszeństwem oddziały, względnie dwie klasy, o ile liczebność ich nie przekracza 50 ćwiczących. Lekcje te powinny być prowadzone na boiskach, w planie zaś godzin należy o ile możności przewidzieć je na koniec rozkładu zajęć szkolnych, aby młodzież mogła wracać wcześniej do domu, gdyby wskutek warunków atmosferycznych godzina ta wyjątkowo odpaść musiała.

3. W gimnazjach, w których jeden nauczyciel ćwiczeń cielesnych nie może objąć wszystkich godzin wychowania fizycznego, należy zaangażować drugiego nauczyciela ćwiczeń cielesnych, a w razie niemożności powierzenia nauczania fachowcowi, należy powierzyć trzecie godziny, przeznaczone na gry i zabawy we wszystkich lub niektórych klasach, jednemu z nauczycieli danej szkoły, obeznanemu z prowadzeniem gier, zabaw ruchowych i sportów, zwłaszcza posiadającemu odpowiednie do tego uprawnienia. I w tym wypadku można również zastosować łączenie klas na lekcje gier i zabaw ruchowych.

W wypadku, gdy wychowanie fizyczne w jednej klasie prowadzi z konieczności dwu nauczycieli (fachowiec gimnastykę metodyczną, a drugi gry i zabawy), stawia ocenę okresową i roczną z wychowania fizycznego nauczyciel ćwiczeń cielesnych, nauczyciel zaś prowadzący zastępstwo gry i zabawy ruchowe komunikuje mu tylko swoje spostrzeżenia, zachowując jednak pełne prawo nauczyciela, uczącego w danej klasie, w ocenie pilności i sprawowania ucznia.

4. Gdy w zakładach, liczących więcej niż 10 oddziałów, nie wystarcza gimnastyczna sala szkolna, należy wypożyczyć odpowiednią salę innej szkoły, możliwie najbliższej, o ile ta nie jest jeszcze całkowicie zużytkowana na cele szkolne. W gimnazjach, nie posiadających własnych sal gimnastycznych, posiadających jednak aule szkolne, należy przedewszystkiem je właśnie zużytkować dla celów wychowania fizycznego, zwłaszcza w okresie zimowym, po odpowiedniem ich przystosowaniu (siatki w oknach itp.).

5. O ile w gimnazjach, liczących więcej niż 10 oddziałów, jest jedna sala gimnastyczna i nie można wypożyczyć sali w pobliżu szkoły, należy przedewszystkiem zużytkować posiadaną aulę szkolną, następnie boisko i najbliższe tereny, przeznaczone na cele sportowe, bez względu na porę roku, biorąc pod uwagę ochronę zdrowia młodzieży szkolnej.

W tym wypadku należy postępować w myśl następujących przykładów:

a) przy 33 godzinach, przypadających tygodniowo na ćwiczenia cielesne, uczniowie każdej z klas VI, VII i VIII będą korzystali dwa razy z sali gimnastycznej i raz z boiska, a przy 36 godzinach tygodniowo — raz z sali gimnastycznej

i dwa razy z boiska (w klasie VII ewentualnie jedna godzina przypadnie na higjenę szkolną w myśl zarządzenia Nr. II. 14930/29 z dnia 23 czerwca 1929 r.);

b) przy wymiarze powyżej 36 godzin tygodniowo, pozostałe godziny przeniesie się w analogiczny sposób na klasy niższe, z uwzględnieniem przytem dwóch godzin ćwiczeń metodycznych dla każdej klasy i jednej lekcji boiskowej;

c) lekcje boiskowe z reguły można stosować i w zimniejszych porach roku, przyczem należy uwzględniać zawsze wiek ćwiczących i stopień ich zahartowania; np. młodzież starsza, bardziej odporna na przeziębienie, może ćwiczyć się na boisku nawet przy kilku stopniach poniżej 0.

6. O ile z powodu przypadkowych okoliczności lub z przyczyn, nie dających się usunąć, lekcje gimnastyki oraz gry i zabawy ulegają przerwie na czas pewien, należy godziny na nie przeznaczone zużytkować na piesze wycieczki (wędrówki) turystyczne.

7. W szkołach koedukacyjnych zasadą musi być odrębne prowadzenie ćwiczeń cielesnych dla grup męskich i żeńskich, przyczem mogą być łączone oddziały lub klasy, najbliższe starszeństwem wieku. Łączenie dwu równoległych oddziałów lub najbliższych starszeństwem klas na lekcje wychowania fizycznego (gimnastyki metodycznej), prowadzone w salach, jest tylko wtedy celowe, gdy powstała w ten sposób grupa nie przekracza 40 ćwiczących, a wymiary i urządzenia sali na to pozwalają. Na boisku można prowadzić lekcje z całą klasą, dzieląc młodzież na grupę męską i żeńską. Przy niemożności łączenia klas, należy organizować lekcje grupami, z których jedna ćwiczy w sali, druga na boisku — o ile szkoła posiada dwie siły nauczycielskie, lub o ile może powierzyć prowadzenie gier i zabaw nauczycielowi(ce) innego przedmiotu nauczania.

8. Okólnik niniejszy nie dotyczy prowadzenia zabaw i gier ruchowych w porze popołudniowej, które jest unormowane okólnikiem z dnia 19 czerwca 1926 r. (Dz. Urz. 1926 Nr. 12 poz. 148).

Warszawa, dnia 13 lipca 1929 r. (Nr. I. W. F. 3748/29).

Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego:
(—) **Sł. Czerwiński.**

127.

Minister Wyznań Religijnych
i Oświecenia Publicznego.
Nr. I. Prez. - 4191/29. Warszawa, dnia 25 czerwca 1929 r.

W sprawie wykazu szkół, w których nauka uprawnia do zwrotu opłat szkolnych w roku szkolnym 1929/30.

Powołując się na punkt 1 okólnika Pana Prezesa Rady Ministrów z dnia 4 września 1925 r. 95/14604, podaję do wiadomości

wykaz prywatnych szkół średnich ogólnokształcących, zakładów kształcenia nauczycieli szkół zawodowych tudzież szkół artystycznych, w których nauka uprawnia do zwrotu opłaty szkolnej w myśl ustępu trzeciego artykułu 10 ustawy z dnia 9 października 1923 r. o uposażeniu funkcjonarjuszów państwowych i wojsko (Dz. U. R. P. Nr. 116, poz. 924) względnie artykuł 6 § 1 ustawy z dnia 5 grudnia 1923 r. o uposażeniu sędziów w sądownictwie powszechnem i administracyjnem oraz prokuratorów (Dz. U. R. P. Nr. 134, poz. 1107).

Wykaz ten obowiązuje na rok szkolny 1929/30 z tem zastrzeżeniem, że w szkołach handlowych uprawnienie do zwrotu opłat szkolnych nie odnosi się do klas przygotowawczych.

Zarazem opierając się na piśmie Pana Prezesa Rady Ministrów z dnia 20 czerwca 1929 r. Nr. 7256 podaję do wiadomości, że na okres roku szkolnego 1929/30 funkcjonarjusze państwowi zwolnieni będą od obowiązku przedstawiania zaświadczeń o braku wolnych miejsc w szkołach państwowych we wszystkich Okręgach Szkolnych **z wyjątkiem miasta Wilna i Brześcia n/Bugiem.**

W tych dwóch miastach funkcjonarjusze państwowi, celem uzyskania zwrotu opłaty szkolnej, obowiązani będą przedstawić zaświadczenie, że dziecko nie zostało przyjęte do szkoły państwowej z powodu braku wolnego miejsca w danej klasie.

W sprawie przekazywania odpowiednich kredytów na opłaty szkolne, dokonywania wydatków, zarachowywania ich, obowiązują nadal bez zmiany dotychczasowe przepisy.

Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego:
(—) **Sł. Czerwiński.**

WYKAZ

szkół przywatnych, w których nauka uprawnia w roku szkolnym 1929/30 do zwrotu opłat szkolnych.

1. Rybnik: Gimnnazjum żeńskie S. S. Urszulanek.
2. Bielsko: Seminarjum Nauczycielskie żeńskie Ubogich S. S. Szkolnych de Notre Dame.
3. Bielsko: Seminarjum nauczycielskie koedukacyjne ewangelickie.
4. Bielsko: Szkoła Zawodowa Żeńska Macierzy Szkolnej.
5. Bielsko: Jednoroczna Koeduk. Szkoła Przysposobienia Kupieckiego Izby Handlowej w Katowicach.
6. Katowice: Szkoła Budownictwa Związku Samodz. Polskich Budowniczych na Śląsku.
7. Katowice: Jednoroczna Koeduk. Szkoła Przysposobienia Kupieckiego Izby Handlowej w Katowicach.
8. Katowice: 3-kl. Koeduk. Miejska Szkoła Handlowa.

9. Król.-Huta: 3-kl. Koeduk. Miejska Szkoła Handlowa.
10. Król.-Huta: 2-kl. Koeduk. Miejskie Gimnazjum Handlowe.
11. Król.-Huta: Jednoroczna Kodeuk. Szkoła Przysposobienia Kupieckiego Izby Handlowej w Katowicach.
12. Król.-Huta: Wojewódzka Szkoła Mechaniczna i Hutnicza.
13. Mysłowice: Jednoroczna Koeduk. Szkoła Przysposobienia Kupieckiego Izby Handlowej w Katowicach.
14. Rybnik: Seminarjum Zawodowe Nauczycielek SS. Urszulanek.
15. Rybnik: Szkoła Zawodowa Żeńska SS. Urszulanek.
16. Rybnik: 4-kl. Koeduk. Szkoła Handlowa Izby Handlowej w Katowicach.
17. Rybnik: Jednoroczna Koeduk. Szkoła Przysposobienia Kupieckiego Izby Handlowej w Katowicach.
18. Skoczów: Jednoroczna Kodeuk. Szkoła Przysposobienia Kupieckiego Izby Handlowej w Katowicach.
19. Tarn.-Góry: Szkoła Zawodowa żeńska Koła Narodowej Organizacji Kobiet w Tarnowskich-Górach.
20. Tarn.-Góry: Jednoroczna Koeduk. Szkoła Przysposobienia Kupieckiego Izby Handlowej w Katowicach.
21. Wodzisław: Jednoroczna Koeduk. Szkoła Przysposobienia Kupieckiego Izby Handlowej w Katowicach.

128.

Śląski Urząd Wojewódzki.
L. O. P. III-4341. Katowice, dnia 19 sierpnia 1929 r.

Okólnik

Do
Kierownictw wszystkich dokształcających szkół wiejskich w Województwie Śląskiem

w sprawie wynagrodzenia nauczycieli dokształcających szkół wiejskich.

Śląska Rada Wojewódzka uchwałą z dnia 6 czerwca 1929 r. L. R. W. 470 z dnia 7. VI. 1929 r. unormowała wynagrodzanie nauczycieli i kierowników dokształcających szkół wiejskich w następujący sposób:

„Począwszy od roku szkolnego 1929/30 należy nauczycielom dokształcających szkół wiejskich asygnować wynagrodzenie za naukę i inne czynności w tych szkołach jednorazowo z dołu za czas nauki i to tylko za faktycznie odbyte czynności.

Wynagrodzenie to normuje się w następujący sposób:

Za każdą godzinę faktycznie odbytej nauki otrzymują nauczyciele wynagrodzenie w wysokości 5 złotych.

Nauczyciele, którzy do nauczania przedmiotów zawodowych (grupa B. przedmiotów tymcz. podziału godzin Dz. U. W. O. P. Nr. 6 z roku 1928) zyskali specjalne kwalifikacje przez ukończenie studjów lub kursów, uznanych przez Śląski Urząd Wojewódzki za dostateczne, otrzymują za udzielanie nauki tych przedmiotów wynagrodzenie w wysokości 6 złotych 50 groszy.

Za kierownictwo szkoły przez przeciąg 6 miesięcy otrzymuje kierownik

dokształcającej szkoły wiejskiej z								
1 oddz.	2 oddz.	3 oddz.	4 oddz.	5 oddz.	6 oddz.	7 oddz	8 oddz.	9 oddz.
zł.	zł.	zł.	zł.	zł.	zł.	zł.	zł.	zł.
150.—	240.—	360.—	480.—	600.—	720 —	840.—	960.—	1080.—

Za wychowawstwo klasowe w jednej klasie w przeciągu sześciu miesięcy otrzymuje nauczyciel 60 złotych.

O ile czynności kierownika, względnie wychowawcy spełnia nauczyciel przez czas krótszy, wtedy otrzymuje za te czynności odpowiednią część tego wynagrodzenia, przyczem czas dłuższy od pół miesiąca liczy się za pełny miesiąc, a czas, krótszy od pół miesiąca za pół miesiąca."

W związku z powyższą uchwała winne Kierownictwa przedkładać listy płatnicze po ukończeniu nauki w szkole tj. w miesiącu kwietniu. Do list płatniczych należy dołączyć dzienniki lekcyjne w oryginale.

Za Wojewodę:
(—) **Inż. Kwieciński** m. p.
w z. Naczelnika Wydziału.

129.

Śląski Urząd Wojewódzki.
L. O. P. III-5407. Katowice, dnia 28. sierpnia 1929 r.

Okólnik

Do
Kierownictw wszystkich dokształcających szkół zawodowych w Województwie Śląskiem

w sprawie organizacji szkół żeńskich dokształcających.

Począwszy od roku szkolnego 1929/30 obowiązywać będą w żeńskich klasach dokształcających szkół zawodowych następujące rozkłady zajęć:

a) w klasach dla pracujących w zawodzie krawieckim:

	Kl. I	Kl. II	Kl. III
A. Przedmioty ogólnokształcące:			
Religja	$^1/_2$	$^1/_2$	$^1/_2$
Język polski łącznie z korespondencją . .	2	1	1
Nauka obywatelstwa	—	—	1
Gospodarstwo domowe	2	—	—
Razem:	$4^1/_2$	$1^1/_2$	$2^1/_2$
B. Przedmioty zawodowe:			
Rachunki	2	1	1
Geografja gospodarcza Polski	—	$1^1/_2$	—
Rysunki	1	2	1
Nauka o zawodzie: towaroznawstwo, krój, ćwiczenia w szyciu	$^1/_2$	2	$3^1/_2$
Razem:	$3^1/_2$	$6^1/_2$	$5^1/_2$
C. Przedmioty nadobowiązkowe:			
Gimnastyka	1	1	1
Śpiew	1	1	1

b) w klasach dla pracujących w zawodzie trykotarskim:

	Kl. I	Kl. II	Kl. III
A. Przedmioty ogólnokształcące:			
Religja	$^1/_2$	$^1/_2$	$^1/_2$
Język polski łącznie z korespondencją . .	2	1	1
Nauka obywatelstwa	—	—	1
Gospodarstwo domowe	2	—	—
Razem:	$4^1/_2$	$1^1/_2$	$2^1/_2$
B. Przedmioty zawodowe:			
Rachunki	1	2	1
Geografja gospodarcza Polski	—	$1^1/_2$	—
Rysunki	$2^1/_2$	$^1/_2$	—
Wiadomości ogólne z dziedziny produkcji (Praca i jej różne formy. Maszyny i narzędzia. Surowce. Organizacja przedsiębiorstw. Organizacja warsztatu trykotarskiego. Zarobki robotnic. Ustawodawstwo fabryczne. Zajęcie praktyczne w warsztacie trykotarskim) . . .	—	$2^1/_2$	$4^1/_2$
Razem:	$3^1/_2$	$6^1/_2$	$5^1/_2$
C. Przedmioty nadobowiązkowe:			
Gimnastyka	1	1	1
Śpiew	1	1	1
Razem:	2	2	2

c) w klasach dla pracownic fabrycznych:

	Kl. I	Kl. II	Kl. III
Religja	$^1/_2$	$^1/_2$	$^1/_2$
Język polski łącznie z korespondencją . .	2	1	1
Nauka obywatelstwa	—	—	1
Rachunki	1	2	2
Geografja gospodarcza	—	$1^1/_2$	—
Gospodarstwo domowe (gotowanie, szycie, porządki)	3	—	—
Wiadomości ogólne z dziedziny produkcji (Praca i jej różne formy. Maszyny i narzędzia. Surowce. Organizacja przedsiębiorstw. Zarobki robotnic fabrycznych. Ustawodawstwo fabryczne) . .	$1^1/_2$	3	$3^1/_2$
Razem:	8	8	8
Przedmioty nadobowiązkowe:			
Gimnastyka	1	1	1
Śpiew	1	1	1

d) w klasach dla pracownic handlowych:

	Kl. I	Kl. II	Kl. III
Religja	$^1/_2$	$^1/_2$	$^1/_2$
Język polski	2	1	1
Nauka obywatelstwa	—	—	1
Arytmetyka handlowa	2	$1^1/_2$	2
Geografja gospodarcza	$1^1/_2$	—	—
Nauka o handlu	—	2	—
Księgowość	1	1	2
Towaroznawstwo	1	1	—
Korespondencja	—	1	1
Wiadomości gospodarczo-społeczne z wiadomościami z dziedziny współdzielczości	—	—	$^1/_2$
Razem:	8	8	8
Przedmioty nadobowiązkowe:			
Stenografja	1	1	1
Język obcy	2	2	2
Gospodarstwo domowe	3	3	—
Gimnastyka	1	1	1
Śpiew	1	1	1

Gdy ze względu na małą liczbę uczennic (conajmniej 15) nie można utworzyć osobnych klas dla poszczególnych grup zawodo-

wych. wtedy należy naukę przedmiotów ogólnokształcących (religja, język polski, nauka obywatelstwa, gospodarstwo domowe) prowadzić wspólnie, przedmioty zaś zawodowe dla każdej grupy oddzielnie.

Uczennice należy zachęcić, by zgłaszały się na przedmioty nadobowiązkowe. Gdyby liczba uczennic zgłaszających się z poszczególnych klas na naukę przedmiotów nadobowiązkowych była zbyt mała, należy naukę tych przedmiotów odbywać dla kilku klas wspólnie, tak by nauka w jednym oddziale odbywała się conajmniej dla 20 uczennic.

Za Wojewodę:
(—) **Dr. Ręgorowicz** m. p.
Naczelnik Wydziału Ośw. Publ.

130.

ZMARLI.

Zmarł dnia 6. sierpnia 1929 r. **Wilhelm Domogała** tercjan państw. seminarjum nauczycielskiego żeńskiego w Nowej Wsi.

131.

WYDAWNICTWA

W sprawie wydawnictw i środków naukowych zatwierdzonych do użytku szkolnego.

Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego zatwierdziło do użytku szkolnego następujące wydawnictwa i środki naukowe:

I. Podręczniki:

Bigda Antoni., Początkowe wiadomości o towarach w zakresie trzyklasowej szkoły handlowej. Część II: Towary organiczne. Lwów—Warszawa, Książnica-Atlas, 1928. Część III: Towary organiczne. Lwów-Warszawa, Książnica-Atlas 1929 — dla uczniów szkół handlowych (Nr. II. 4694/29);

Bońkowski S. E. i Chankowski H., Arytmetyka Handlowa. Część I. Wydanie drugie. Warszawa, Skład główny Książnica-Atlas, 1928 — dla uczniów szkół handlowych (Nr. II. 14560/28);

Czylok Ant. i Nowak Tadeusz, Arytmetyka handlowa. Część III-cia. Kraków, nakł. autorów. Skład gł. Gebethner i Wolff, 1928 — dla uczniów szkół handlowych (N. II. 12248/28);

Grotowska Helena i Radlińska Helena, Książka o życiu i pracy. Wypisy dla szkół zawodowych i kursów dokształcających. Część I-a. Lwów, 1929. Nakł. K. S. Jakubowskiego — dla uczniów szkół zawodowych i szkół zawodowych dokształcających (Nr. II. 13841/29);

Iwaszkiewicz Zygmunt, Księgowość kupiecka. Metodyczny zbiór tematów, ćwiczeń i wzorów. Podręcznik dla szkół handlo-

wych. Warszawa, nakł. Zgromadzenia Kupców m. st. Warszawy, 1928 — dla uczniów szkół handlowych (Nr. II. 9042/28);

Jeziorska Aleksandra, Arytmetyka handlowa. Zbiór zadań. Część III. Poznań, 1928, skład główny: Księgarnia św. Wojciecha — dla uczniów szkół handlowych (Nr. II. 15637/28);

Kapuściński Józef, Podręcznik do nauki pisania na maszynie. Wydanie II. Lwów--Warszawa nakł. Książnicy Polskiej — dla uczniów szkół handlowych (Nr. II. 17820/28);

Lubelski Józef, ks. dr., Etyka katolicka. Podręcznik dla szkół średnich. Wydanie drugie. Tarnów, nakł. autora, 1929 — dla uczniów kl. 8-mej szkół średnich ogólno-kształcących (Nr. 7688/29);

Nowy katechizm dla dziatwy archidiecezyj gnieźnieńskiej i poznańskiej. Poznań. Księgarnia Spółki Pedagogicznej, 1929 — dla uczniów szkół powszechnych (Nr. II. 14160/29);

Nowy katechizm dla archidiecezyj gnieźnieńskiej i poznańskiej. Poznań. Księgarnia Spółki Pedagogicznej, 1929 — dla uczniów szkół powszechnych (Nr. II. 14160/29;

Rowid Henryk, Szkoła twórcza. Podstawy teoret. i drogi urzeczywistnienia nowej szkoły. Wydanie drugie, rozszerzone. Kraków, 1929. Skład gł. Gebethner i Wolff — dla uczniów seminarjów i kursów nauczycielskich (Nr. II. 7575/29);

Sznejder M. B., Nauka gramatyki (Thorath Hadykduk). Część I. Wilno, 1927 — tymczasowo dozwolony podręcznik dla III oddziału szkół powszechnych z hebrajskim językiem nauczania oraz dla IV oddziału szkół powsz. z nauką języka hebrajskiego jako przedmiotu (Nr. II. 13722/29);

Szober Stanisław i Nowicki Walery, Ćwiczenia językowe w szkole powszechnej (Gramatyka, styl, pisownia). I. Drugi rok nauczania. Książka ucznia. Wyd. M. Arcta w Warszawie, 1929 — dla uczniów II oddziału szkół powszechnych (Nr. II. 4227/29);

Thullie K., ks. dr., Życie chrześcijanina w obrzędach kościoła. Wydanie II, dla młodzieży. Lwów—Warszawa, Książnica-Atlas, 1928 — podręcznik dozwolony przy nauce liturgiki w szkołach średnich ogólnokształcących (Nr. II. 13514/28);

Wojnar Antoni i Wojnar Rudolf, Stenografja polska. Wykład metodyczny. System Gabelsbergera-Polińskiego. Wydanie trzecie. Warszawa, nakł. autorów, 1929 — dla uczniów szkół handlowych (Nr. II. 7451/29);

Żychliński Aleksander, ks., Mszał Rzymski. Wyd. drugie. Poznań, Księgarnia św. Wojciecha, 1928 — dla uczniów wyższych klas szkół średnich ogólnokształcących (Nr. II. 7679/29).

II. Wydania autorów:

Kochanowski Jan, Wybór poezyj. Fraszki. Psałterz Dawidowy. Muza i Pieśni. Oprac. Adamczewski. Część I: Tekst. Część II: Objaśnienia. Warszawa, „Bibljoteka Polska“, 1929 — lektura obowiązują-

ca dla uczniów kl. VI-ej szkół średnich ogólnokształcących i II kursu seminarjów nauczycielskich (Nr. II. 7256/29);

Konopnicka Marja, Mickiewicz. Jego życie i duch — lektura uzupełniająca dla uczniów 7-ej i 8-ej klasy szkół średnich ogólnokształcących (Nr. II. 15721/29);

Schiller, Poezje. Zebrał i wydał dr. Albert Zipper. Wydanie trzecie. Złoczów, Zukerkandel, 1929 — lektura uzupełniająca dla uczniów kl. VII-ej szkół średnich ogólnokształcących (Nr. II. 5037/29);

Schiller, Wallenstein. Tom I. Prolog. Tom II. Piccolomini i śmierć Wallensteina. Złoczów, Zukerkandel — lektura uzupełniająca — dla uczniów kl. VII-ej szkół średnich ogólnokształcących (Nr. II. 5037/29);

Sienkiewicz H., Bartek zwycięzca. Wydanie ósme. — Stary sługa. Wydanie czwarte. — Pójdźmy za Nim. Wydanie czwarte. Warszawa, Gebethner i Wolff — lektura uzupełniająca dla uczniów kl. III-ej szkół średnich ogólnokształcących, VII-go oddziału szkół powszechnych i I kursu seminarjów nauczycielskich (Nr. II. 17001/28);

Szekszpir William, Makbet. Spolszczył J. Kasprowicz. Część I: Tekst. Część II: Objaśnienia i przypis. Opracował St. Helsztyński. Warszawa, „Bibljoteka Polska“, 1929 — lektura uzupełniająca dla uczniów VI i VII klasy szkół średnich ogólnokształcących i IV kursu seminarjów nauczycielskich (Nr. II. 9898/29);

III. Książki pomocnicze.

Binet Alfred, Pojęcia nowoczesne o dzieciach. Przekład M. Szymanowskiej. Wydanie III. Warszawa. „Nasza Księgarnia“, 1928 — dla uczniów zakładów kształcenia nauczycieli oraz dla nauczycieli (Nr. II. 16986/28);

Boguszewska R., 17 radjoodbiorników dla amatorów. Nakł. M. Arcta, Warszawa, 1927 — do bibljotek szkół ogólnokształcących i technicznych (Nr. 3342/28);

Burzyński S., Warsztat radjoamatora. Nakł. M. Arcta Warszawa. Cewki i kondensatory. Nakł. M. Arcta, Warszawa, 1927 — do bibljotek szkół ogólnokształcących i zawodowych (Nakł. II. 3342/28);

Byszewski Witold, Rozwój szkolnictwa handlowego w Polsce. Nakł. autora, 1925, skład główny: Książnica-Atlas, Warszawa — do bibljotek nauczycieli szkół handlowych (Nr. II. 5155/29);

Colvin i Bagley, Postępowanie człowieka. Przedkład I. Moszczeńskiej. Warszawa, Gebethner i Wolff — dla uczniów seminarjów nauczycielskich i kursów nauczycielskich (Nr. II. 6240/28);

Czasopismo „Ruch Słowiański“ — do bibljotek szkół średnich i seminarjów nauczycielskich (Nr. II. 1674/29);

Duchowicz Br., Napoje alkoholowe i wpływ ich na duszę i ciało człowieka. Wydanie drugie. Lwów, nakł. Macierzy Polskiej, 1927 — dla uczniów wyższych klas szkół średnich ogólnokształcących, do bibljotek szkolnych oraz dla nauczycieli (Nr. II. 17274/29);

Dyplomacja dawnej Polski. Ilustracja archiwalna w dziale Ministerstwa Spraw Zagranicznych na Powszechnej Wystawie Krajowej w Poznaniu w roku 1929. Opracował Józef Siemieński — do bibljotek szkół średnich ogólnokształcących i seminarjów nauczyc. (Nr. II. 17349/29);

Grossinger J i Panzer Z., Nowoczesna księgowość polska systemu Pe-Ge. Lwów, nakł. autorów, 1928 — dla nauczycieli szkół handlowych (Nr. II. 6729/29);

Grotowska Helena, W miasteczku. Ilustrował J. Radlicz. Warszawa, „Nasza Księgarnia“, 1929 — dla uczniów wyższych oddziałów szkół powszechnych i niższego gimnazjum oraz dla nauczycieli (Nr. II. 14874/29);

Hilczer E., Żelazo elektryczne. Cieszyn, B. Kotula. Bladowski S., Ogniwa i baterje galwaniczne. Wydanie III. Cieszyn, B. Kotulla, Olszewski Jan, Grzejniki elektryczne. Cieszyn, B. Kotula. Danilewicz, Ładowanie akumulatorów. Cieszyn, B. Kotula — dla uczniów szkół rzemieślniczo-przemysłowych i dokształcających zawodowych (Nr. II. 16416/28);

Kopczyński Stanisław, dr., Zdrowie dziatwy szkół powszechnych w Polsce. Warszawa, skład główny: Książnica-Atlas, 1929 — dla uczniów seminarjów nauczycielskich, do bibljotek seminarjów nauczycielskich oraz dla lekarzy szkolnych (Nr. II. 3920/29);

Librachowa M. i Selmowiczówna H., Pogadanki z dziećmi. Pierwszy rok nauczania. Wydanie II-gie. Warszawa, „Nasza Księgarnia“, 1928 — do bibljotek seminarjów nauczycielskich i szkół powszechnych (Nr. II. 16986/28);

Madey Jan August, Polskie hymny narodowe. 1928, Biała-Bielsko, nakł. St. Kuśnierza w Białej — dla seminarjów nauczycielskich i wyższych klas szkół średnich ogólnokształcących (Nr. II. 665/29);

Makłowicz J., ks., Na 3-ci Maj. Wykład, przemówienia i deklamacje. Kołomyja, nakł. autora, 1929 — do bibljotek szkół powszechnych, szczególniej wiejskich (Nr. 11230/29);

Mechanik. Podręcznik do obliczania i konstruowania dla inżynierów, techników i słuchaczy szkół technicznych. Pod redakcją A. Humnickiego. Tom I. Nakł. Kursów Technicznych, skład główny: Trzaska, Ewert i Michalski, Warszawa, 1927 — dla uczniów szkół średnich technicznych (N .rII. 61794/29);

Nowowiejska J., Porozbiorowe dzieje Polski. Podług wskazówek i z przedmową prof. H. Mościckiego. Warszawa, Księg. J. Lisowskiej — do bibljotek szkół powszechnych i średnich ogólnokształcących (Nr. 1955/29);

Oryng T., dr., Ćwiczenia z fizyki dla uczniów gimnazjum wyższego. Nakł. „Firmy“, Warszawa, 1928 — do bibljotek szkół średnich ogólnokształcących i technicznych (Nr. II. 16061/28);

Piekara A., Galwanometr zwierciadłowy. Nakł. B. Kotuli, Cieszyn. Poliński J., Zwierciadła Hertza. Nakł. B. Kotuli, Cieszyn. Li-

gęza, Prasa hydrauliczna, Nakł. B. Kotuli, Cieszyn. Kibiński M., Budowa latawca. Nakł. B. Kotuli, Cieszyn. Kibiński M., Jednopłatowce i dwupłatowce. Nakł. B. Kotuli, Cieszyn — do bibljotek szkół ogólnokształcących i zawodowych (Nr. II. 16416/28);

Polak Józef, dr., Domowy poradnik leczniczy. Lecznictwo — Pielęgniarstwo — Ratownictwo. Wydanie czwarte. Lwów—Warszawa, Wydawnictwo Książek Pożytecznych — do bibljotek szkolnych oraz dla nauczycieli, zwłaszcza szkół wiejskich (Nr. II. 18392/28);

Rowid H., dr., Psychologja pedagogiczna. Podręcznik dla młodzieży przygotowującej się do zawodu nauczycielskiego. Skład główny Gebethner i Wolff, 1928 — dla uczniów zakładów kształcenia nauczycieli (Nr. II. 17537/28);

Ruziewicz St. i Żyliński E., Wstęp do matematyki. I. Elementy algebry wyższej i teorji liczb. Lwów — Warszawa — Kraków Wydawnictwo Zakładu Narodowego Imienia Ossolińskich, 1927 — dla nauczycieli szkół średnich ogólnokształcących i zakładów kształcenia nauczycieli (Nr. II. 8872/29);

Skiba Mikołaj, Wykłady o alkoholiźmie, Lwów, nakł. Lwowskiego Zw. Księży Abstynentów, 1929 — dla nauczycielii (Nr. II. 3986/29);

Śladami Pitagorasa. Rozrywki matematyczne. Zebrał i opracował inż. S. Jeleński. Z 285 rysunkami w tekście i jedną tablicą. Nakł. Księg. św. Wojciecha — dla uczniów gimnazjów, kursów i seminarjów nauczycielskich, szkół zawodowych, dla nauczycieli szkół wszelkich typów oraz do bibljotek uczniowskich i nauczycielskch (Nr. II. 957/29);

Sznejder M. B., Gramatyka hebrajska. (Dykduk iwri). Część I. Wilno, 1926 — do bibljotek szkolnych nauczycielskich (Nr. II. 13722/29);

Tync i Gołąbek, Przewodnik metodyczny do czytanek polskich dla IV oddziału szkoły powszechnej. Lwów—Warszawa, Książnica-Atlas, 1928 — dla nauczycieli (Nr. II. 6304/29);

Wilczyński J., dr., Podręcznik biologji ogólnej dla 8-ej klasy gimnazjów. Gebethner i Wolff, Warszawa, 1928 — do bibljotek szkół średnich ogólnokształcących i wyższych kursów nauczycielskich oraz dla nauczycieli szkół wszelkich typów (Nr. II. 15128/28).

Wojciechowski Konstanty, Historja powieści w Polsce. Rozwój typów i form romansu polskiego na tle porównawczem. Wydał Zygmunt Szweykowski. Lwów, nakł. Księgarni Gubrynowicza i Syna, 1925 — do bibljotek szkół średnich ogólnokształcących i seminarjów nauczycielskich (Nr. II. 14000/29);

Wojciechowski Konstanty, Bolesław Prus, Wydanie II. Słowo wstępne J. Kallenbacha. Lwów, Księg. Gubrynowicza i Syna, 1925 — do bibljotek szkół powszechnych, średnich ogólnokształcących i seminarjów nauczycielskich (Nr. II. 14001/29);

IV. Środki naukowe.

Płyty gramofonowe, zawierające następujące recytacje T. Bocheńskiego: 1. Kochanowski, „Czego chcesz od nas, Panie". 2. Kochanowski,

„Treny". 3. Mickiewicz, „Pan Tadeusz", Inwokacja. 4. Słowacki, „Anhelli" XVI i XVII. 5. Krasiński: „Pożegnanie". 6. Asnyk, „Nad głębiami". 7. Sienkiewicz, „Śmierć Podbipięty". 8. Kasprowicz z „Księgi ubogich". Zegadłowicz, „Ballada o śklarzu", cz. I i II — dla szkół wszelkich typów (Nr. II. 16475/29):

Sierzputowski B. Druki do robót praktycznych z arytmetyki handlowej — dla szkół handlowych (Nr. II. 18282/27);

Thulin J. G., Atlas gimnastyczny, Podręcznik gimnastyki. Cz.. III. Zeszyt 5. Kraków, nakł. Studjum Wychowania Fizycznego Uniwersytetu Jagiellońskiego, 1929 — dla nauczycieli wszelkich typów (Nr. II. 7477/29).

132.

KOMUNIKATY.

Wydział Oświecenia Publicznego zwraca uwagę na **„Photomaton" automatyczny aparat fotograficzny** wykonujący zdjęcia fotograficzne w 6-ciu różnych pozach w przeciągu 18 sekund.

Powyższy aparat do nabycia jest w firmie „Photoman" sp. z o. odp. Katowice, ul. Marszałka Piłsudskiego 50b.

Kierownictwom dokształcających szkół zawodowych zwraca się uwagę na wyszły drukiem podręcznik: **„Szkoła Kroju"**, dzieło zawodowe z rysunkami i objaśnieniami garderoby męskiej opracował i wydał Aleksander Konieczny. Warszawa. Nakładem Autora 1927". Książkę tą zaleca się do bibljotek nauczycielskich.

W sprawie wydalenia Franciszka Heymanna ze szkół.

Franciszek Heymann, urodzony dnia 10 października 1910 r. we Wrocławiu, b. uczeń Państwowej Szkoły Sztuk Zdobniczych i Przemysłu Artystycznego w Poznaniu, nie może być przyjęty do żadnej szkoły średniej ogólnokształcącej, zawodowej, lub seminarjum nauczycielskiego, ani też dopuszczony do egzaminu z kursu tych szkół — bez zezwolenia Ministerstwa. (Nr. III. A. 4573/29).

133.

KONKURSY.

Rada Szkolna Powiatowa zamiejska w Bielsku ogłasza konkurs na posadę —

DYREKTORA SZKOŁY WYDZIAŁOWEJ

z językiem wykładowym polskim w **Czechowicach** (mieszkanie służbowe).

Podania należy wnosić w drodze służbowej do Rady Szkolnej Powiatowej zamiejskiej w Bielsku do 6 tygodni od daty Dziennika Urzędowego.

Wydział Oświecenia Publicznego ogłasza konkurs na posadę:

1. **kierownika** 2-klas. szkoły w **Cieszowei,** pow. Lubliniec (kierownictwo połączone z organistowstwem),
2. „ 2-klas. szkoły w **Hadrze,** pow. Lubliniec,
3. „ 2-klas. szkoły w **Kuczowie,** pow. Lubliniec,
4. „ 2-klas. szkoły w **Kamienicy,** pow. Lubliniec,
5. „ 2-klas. szkoły w **Kamieńskich Młynach,** pow. Lubliniec,
6. „ 3-klas. szkoły w **Kośmidrach,** pow. Lubliniec,
7. „ 3-klas. szkoły w **Ligocie Woźnickiej,** pow. Lubliniec (urzędowe mieszkanie),
8. „ 3-klas. szkoły w **Lubszy,** pow. Lubliniec,
9. „ 2-klas. szkoły w **Olszynie,** pow. Lubliniec,
10. „ 3-klas. szkoły w **Pawonkowie,** pow. Lubliniec, (kierownictwo połączone z organistowstwem),
11. „ 3-klas. szkoły w **Sadowie,** pow. Lubliniec,
12. „ 3-klas. szkoły w **Strzebiniu,** pow. Lubliniec,

Termin wnoszenia podań do **31. października 1929 r.**

134.

OGŁOSZENIE.

NOWE PODRĘCZNIKI.

Dla nauczycieli:

Claparède E. **Szkoła na miarę.** Zagadnienie dostosowania nauki do uzdolnień uczniów. Przekład dr. Ziembowskiego. Cena zł. 1,80

Green G. H. **Psychanaliza w szkole.** Teoretyczne sposoby analizy i poznania dzieci szkolnych i praktyczne sposoby oddziaływania na nie. Cena zł. 8,—

Mścisz M. **Zarys Metodyki Geografji.** Podręcznik dla nauczycieli szkół powszechnych i w seminarjach Cena zł. 8,—

— **Zarys metodyki geografji.** Wydanie dla geografów-nauczycieli szkół średnich i dla wyższych kursów nauczycielskich Cena zł. —,—

Pohoska H. **Dydaktyka historji.** Cele, zasady i metody nauczania. zł. 10,—

Dla uczniów:

Arct-Golczewska M. **Botanika na przechadzce.** 208 rysunków roślin na 20 tablicach z tekstem objaśniającym, przejrzanym i uzupełnionym przez d-ra J. Kołodziejczyka. Ułożone środowiskami. Cena zł. 6,—

Chołoniewska K. **Gospodarstwo domowe i kuchnia racjonalna.** Dla szkół powszechnych, gospodarczych i zawodowych, opracowany z uwzględnieniem życzeń nauczycielstwa i żądań Minist. W. R. i O. P. zł. 5,—

Czystowski J. i Kowalewski M. **Ćwiczenia samodzielne z fizyki.** Są to zeszyty, zawierające kompletny materjał programowy z pytaniami

i miejscem na odpowiedź, wzorami i rysunkami. Zwalniają z dyktowania wykładu i stanowią, po wypełnieniu, pełny kurs fizyki. Zesz. I. Ćwiczenia wstępne. Cena gr. 90. Zeszyt II. Ciepło. Cena zł. 1,20

Konopnicka M. i Noskowski Z. **Śpiewnik dla dzieci.** Część III. Wybór pieśni na 3 i 4 głosy, ułożył Karol Hławiczka. Cena zł. —,—

Łaganowski St. **Krajoznawstwo.** Podręcznik geografji dla IV-go oddziału szkoły powszechnej i dla kl. I. szkoły średniej. Z licznemi rysunkami. Wydanie 2-gie. Cena zł. 2,20

Mścisz M. **Geografja dla kl. IV. szkół powszechnych.** Opracowaną ściśle podług programu z uwzględnieniem ostatnich wymagań metodyki. Nadaje się i dla kl. I-ej gimnazj. Z rysunkami i mapami. Cena zł. 3,—

Szober St. i Nowicki W. **Ćwiczenia językowe w szkole powszechnej.** Gramatyka, styl i pisownia. Zeszyt I,. 2-gi rok nauczania. Metoda przedyskutowana na zjazdach Nauczycielstwa i wypróbowana w kilkudziesięciu szkołach z doskonałemi rezultatami. 38 obrazk. i 2 tablice kolorowe zachęcaja ucznia i stanowią świetny materjał do pracy. Książka ucznia. Cena zł. 3,—

— — Też same **ćwiczenia językowe** ze wskazówkami metodycznemi jako książka nauczyciela, ogromnie ułatwiająca wykład. Cena zł. 3,—

Arnold St. Leśniewski C. i Pohoska H. **Polska w rozwoju dziejowym.** Zagadnienia polityczne, ustrojowe, gospodarczo-społeczne, kulturalne.

Dla kl. VIII, jako materjał programowy i przygotowanie do matury. Cena zł. 6,50

Chwiałkowski Z. **Algebra z licznemi zadaniami dla kl. IV.** Przystosowana do ostatniego programu gimnazjum z uwzględnieniem wymagań naukowych. Wyrabia w uczniu biegłość rachunkową i rozwija zdolność do rozumowań logicznych. Cena zł. 4,—

— **Algebra dla kl. V** według programu. Cena zł. 4,—

Deb E. **Nouveau cours pratipue de français.** Książka ułatwiająca naukę i dająca dużą korzyść praktyczną. Cena zł. 6,—

Kalinowski St. **Fizyka, tom III.** Elektryczność i magnetyzm. Teraz jest więc już całość lubianego podręcznika, który od paru lat ukazywał się w zeszytach. Cena zł. 14,—

Części poprzednie są: Tom I. O mierzeniu i jednostkach, Mechanika. Dynamiczne właściwości ciał. Cena zł. 10,—. Tom II. O falach, o głosie, o promieniowaniu. Cena zł. 7,20.

Kołodziejczyk J. dr. **Ćwiczenia z morfologji roślin.** Część I. Morfologja organów wegetatywnych roślin kwiatowych. Z ryc. Cena zł. 1,20

— **Ćwiczenia z morfologji roślin.** Część II. Morfologja kwiata. zł. —,—

Kridl M. **Literatura polska wieku XIX-go. Cz. IV.** Literatura w kraju po r. 1830. Książkę zdobią liczne portrety, ilustracje i fascimile. zł. 4,80

Cena nr. 8 . . . . zł 1,00
płatnych zaraz po otrzymaniu numeru.
Nr. konta czekowegoo . P. K. O. 301 973

Cena ogłoszeń:
cała strona 50 zł, $^1/_2$ strony 25, $^1/_4$ strony 12 zł 50 gr

Administracja „Dziennika Urzędowego Wydz.Ośw. Publicznego“, „Gazety Urzędowej“ i „Dziennika Ustaw Śląskich“

Katowice, Województwo.

Redakcja Dz. U. W. O. P. mieści się w WydzialeOśw. Publicz. Wojew. Śląskiego.